

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΟ 1906
ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ ΤΟΥ ΚΑΖΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
(ΜΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. ΣΑΡΡΟΥ)

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Τὸ θέμα τῆς παιδείας στὴν Μακεδονίᾳ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσή της μᾶς εἶχε ἀπασχολήσει καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, ὅταν προσπαθήσαμε νὰ δώσουμε μιὰ συνοπτικὴ ἀλλὰ σαφῆ καὶ κατατοπιστικὴ εἰκόνα τῆς ἐκπαιδευτικῆς καὶ κοινωνικῆς δραστηριότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς περιοχῆς αὐτῆς κατὰ τὸν τελευταῖον αἰώνα τῆς τουρκοκρατίας καὶ ἰδιαίτερα κατὰ τὴ χρονικὴ περίοδο μεταξὺ τοῦ τέλους τοῦ Κριμαϊκοῦ καὶ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων (1856-1912)¹. Στὸ τέλος τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ βιβλίου μας ἐκείνου εἴχαμε ἐκφράσει τὴν εὐχὴν νεώτεροι ἐρευνητὲς νὰ μελετήσουν τὸ ἴδιο θέμα κατὰ μικρότερες περιοχὲς σὲ δλες τὶς λεπτομέρειες καὶ εἴχαμε διατυπώσει τὴν ἄποψη ὅτι: «Ἄν ἡ ἐργασία μας κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον μερικῶν πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆς, τότε θὰ μπορέσουμε νὰ ποῦμε ὅτι πέτυχε τὸ σκοπό της καὶ νὰ εἴμαστε ἀπόλυτα ἰκανοποιημένοι»².

Μολονότι δὲν πέρασαν καὶ πολλὰ χρόνια ἀπὸ τότε, ἔχει διαπιστωθῆ κάποιο ἐνδιαφέρον τῶν μελετητῶν τῆς τοπικῆς μας ἱστορίας πρὸς τὴν παραπάνω κατεύθυνση καὶ αὐτὸ μᾶς ἰκανοποιεῖ πρὸς τὸ παρὸν ἀρκετά. Ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς δὲν πάψαμε κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ νὰ συγκεντρώνουμε ὄλικὸ (κυρίως ἀνέκδοτα ἔγγραφα) σχετικὸ μὲ τὸ ἴδιο θέμα. Βέβαια—πρέπει νὰ τὸ τονίσουμε—τὸ ὄλικὸ αὐτὸ δὲν μεταβάλλει οὐσιαστικὰ τὶς προηγούμενες διαπιστώσεις καὶ ἀπόψεις μας, ἀλλὰ ἀναμφισβήτητα μᾶς δίνει μερικὲς ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες, ποὺ νομίζουμε χρήσιμο νὰ τὶς φέρουμε στὴ δημοσιότητα γιὰ χάρη τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας γενικώτερα.

Γιὰ τὸν παραπάνω λόγο δημοσιεύουμε ἐδῶ μιὰ ἀνέκδοτη ἔκθεση τοῦ γνωστοῦ Ἡπειρώτη ἐκπαιδευτικοῦ, φιλολόγου, λαογράφου καὶ ἱστοριοδίφη Δημητρίου Μ. Σάρρου (1869-1938)³, ποὺ ὡς «Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐν

1. Βλ. σχετικὰ Σ τε φάνοι I. Παπαδόπολον, Ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖο αἰώνα τῆς τουρκοκρατίας, ἔκδοση Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη ἀριθμ. 31, Θεσσαλονίκη 1970.

2. Παπαδόπολον, ε.ά., σ. 14.

3. Ὁ Δημήτριος Μ. Σάρρος γεννήθηκε στὴν Κάτω Βίτσα τῆς Ἡπείρου στὶς 14 Σεπτεμ-

Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῶν Σχολείων» περιόδευσε τὸ 1906 τὴν ύπαιθρο τοῦ καζᾶ (ἐπαρχίας) Θεσσαλονίκης καὶ μᾶς ἔδωσε σὲ μιὰ ἐκτενῆ ἔκθεσή του λεπτομερῆ καὶ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα τόσο γιὰ τὰ σχολεῖα ὅσο καὶ γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ γενικὰ κατάσταση τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων χωριῶν τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Δὲν πρόκειται βέβαια νὰ ἐπαναλάβουμε ἔδω ὅσα γράψαμε γιὰ τὸν καζᾶ Θεσσαλονίκης στὸ βιβλίο μας, ὅπου μπορεῖ νὰ ἀνατρέξῃ ὁ ἐνδιαφερόμενος γιὰ γενικότερη ἐνημέρωση¹. Θὰ περιοριστοῦμε μόνο στὴ δημοσίευση τῆς ἐκθέσεως μὲ τὸν ἀπαραίτητο ύπομνηματισμό, στὴ συγκέντρωση τῶν στοιχείων ποὺ μᾶς δίνει αὐτὴ καὶ σὲ δρισμένες παρατηρήσεις καὶ διαπιστώσεις.

B. Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΑΡΡΟΥ

‘Η ἐκθεση τοῦ Σάρρου, ποὺ δημοσιεύουμε ἔδω, ἀποτελεῖται ἀπὸ 44 σελίδες καὶ βρίσκεται στὸ Ἰστορικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, καθὼς καὶ (σὲ φωτοαντίγραφα) στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου (I.M.X.A) στὴν Θεσσαλονίκη, στὸ φάκ. Στ’ 44. Στὸ ἴδιο ἀρχεῖο ύπάρχει ἐπίσης καὶ ἔνα ἀντίγραφο τῆς ἴδιας ἐκθέσεως, ποὺ

βρίου τοῦ 1869. Παρακολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου στὸ χωριό του, τοῦ ἑλληνικοῦ στὴν ‘Ανω Βίτσα καὶ τοῦ γυμνασίου στὴν Ζωσιμαία Σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων. Κατόπιν φοίτησε στὸ Φιλολογικὸ Τμῆμα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ πέρασε μὲ ἐπιτυχία τίς διδακτορικές του ἔξετάσεις τὸν Μάρτιο τοῦ 1897. ‘Υπηρέτησε πολλὰ χρόνια ώς ἐκπαιδευτικός: πρῶτα, ώς τὸ 1902, στὸν Πειραιᾶ καὶ στὴν Κύπρο (Λευκωσία καὶ Λάρνακα)· ἔπειτα ώς γυμνασιάρχης καὶ διευθυντὴς τῶν ἐθνικῶν οἰκοτροφείων ἐπὶ τέσσερα χρόνια στὴν Ἀδριανούπολη καὶ ἔνα στὶς Σέρρες· ἐπὶ μιὰ διετία (1904-1906) διετέλεσε πρῶτος γενικός ἐπιθεωρητὴς καὶ δργανωτὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως στὴν Μακεδονία καὶ Θράκη· ἐπὶ δεκατέσσερα ἔτη (1909-1923) δίδαξε στὰ ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, Ἐθνικὸν Ἰωακείμειον Παρθεναγωγεῖον καὶ Ἐθνικὸν Λύκειον τοῦ Πέραν)· τέλος, ὑπηρέτησε ώς γυμνασιάρχης τοῦ γυμνασίου Κερκύρας, τοῦ γυμνασίου Καλλιθέας Ἀθηνῶν καὶ ώς ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος ἐπὶ ἐννέα χρόνια, ώς τὸ 1935, ὅταν καὶ ἀποχώρησε ἀπὸ τὴν υπηρεσία λόγῳ δρίου ἥλικιας. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐκπαιδευτικῆς του σταδιοδρομίας κατέλαβε καὶ πολλὰ ἄλλα συναφῆ ἀξιώματα· διετέλεσε μέλος τῆς Κεντρικῆς Πατριαρχικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, πρόεδρος τοῦ Φιλολογικοῦ Τμήματος τοῦ Ἐλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, σύμβουλος καὶ πρόεδρος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου Σχολῆς καὶ ἄλλα. ‘Ἐγραψε ἀρκετά ἔργα λογοτεχνικά, ἴστορικά καὶ λαογραφικά, ἀλλὰ ἔγινε πιὸ πολὺ γνωστὸς ἀπὸ τίς μεταφράσεις του ἀρχαίων τραγωδιῶν τοῦ Σοφοκλῆ καὶ τοῦ Εὐριπίδη. Πέθανε στὴν Ἀθήνα στὶς 3 Νοεμβρίου τοῦ 1938. Περισσότερες λεπτομέρειες γιὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργο τοῦ Σάρρου βλ. στοῦ Ἰωάννου Ν. Νικολαΐδον, Ἰστορικὴ μνογραφία περὶ τῆς Ἐπειρώτικῆς Βεζήτζης, Ἰωάννινα 1939, σ. 116-122, καὶ Χρ. Ι. Σούλη, Δημήτριος Σάρρος, «Ἐπειρωτικὰ Χρονικά», τ. 13 (1938), σ. 191-196.

1. Βλ. Παπαδόπουλον, σ. 127-130, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

παρουσιάζει μερικές μικρές διαφορές άπό τὸ πρωτότυπο καὶ τὶς ὁποῖες σημειώνουμε κατὰ τὴν ἔκδοση τοῦ κειμένου¹.

Τὸ κείμενο τῆς ἐκθέσεως εἶναι χειρόγραφο², μὲ γραφὴ καθαρή, ἀλλὰ δχὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο χέρι. Εὔκολα μπορεῖ νὰ διακρίνῃ κανεὶς τρεῖς διαφορετικὲς γραφές. Στὴν πρώτη ἀνήκουν οἱ σελίδες 1-4, 12 (ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω) -21 καὶ 31-40 (ώς τὴ μέση) καὶ στὴν τρίτη οἱ σελίδες 22-30 καὶ 40 (ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω) -44, δηλαδὴ ὡς τὸ τέλος. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ τμῆμα εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Σάρρο, ὅπως εἴχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ διαπιστώσουμε συγκρίνοντας τὴ γραφὴ του μὲ ἓνα ἴδιόγραφο γράμμα τοῦ Σάρρου ποὺ ἔθεσε εὐγενικὰ στὴ διάθεσή μας ἡ βοηθὸς τῆς ἔδρας μας δ. Ἐλευθερία Νικολαΐδου.

Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ δημοσιεύεται ὥπως ἔχει, μὲ τὴν ὀρθογραφία δηλαδὴ καὶ τὴ στίξη του. Εἶναι ἐξ ἄλλου ὀρθογραφημένο. Ἡ ἐπέμβασή μας περιορίζεται μονάχα στὴν τακτοποίηση μερικῶν κεφαλαίων γραμμάτων.

σ. 1 ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 10 Ἰουλίου 1906

Ἄριθμ. 20

ΚΑΖΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Περιοδεία τοῦ Γεν(ικοῦ) Ἐπιθεωρητοῦ τῶν Ἑλλ(ηνικῶν) Σχολείων ἀνὰ πάντα τὰ χωρία αὐτοῦ.

Τὰ χωρία τῆς ὑποδιοικήσεως (καζᾶ) Θεσσαλονίκης ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγονται:

- A) ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης³
- B) ὑπὸ τὴν Ἐπισκοπὴν Καμπανίας

1. Τὸ ἀντίγραφο αὐτό, μαζὶ μὲ ἄλλες παρόμοιες ἐκθέσεις, ὑπεβλήθη ἀπὸ τὸν Γενικὸ Πρόξενο τῆς Ἑλλάδος στὴν Θεσσαλονίκη στὸ Ὅπουργεῖο τῶν Ἑξωτερικῶν μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 430/14 Αὐγούστου 1906 ἔγγραφό του. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν (1904-1907) Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Θεσσαλονίκη ἦταν ἔνας ἔξαίρετος διπλωμάτης, ὁ Λάμπρος Κορομηλᾶς, κατόπιν Ὅπουργός Ἑξωτερικῶν στὴν κυβέρνηση Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Σύντομη, ἀλλὰ περιεκτικὴ σκιαγραφία τῆς λαμπρῆς ἐθνικῆς δράσης τοῦ Κορομηλᾶ στὴν Μακεδονίᾳ βλ. στὴ μελέτη τοῦ ἀειμνηστοῦ Β. Λαζαρίδη, Τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Προξενεῖον Θεσσαλονίκης, 1903-1908, Θεσσαλονίκη 1961, σ. 11-21.

2. Στὸ κείμενο ὑπάρχουν μερικές διαγραφές καὶ ἀλλαγές λέξεων, ποὺ ἀποσκοποῦν, τὶς περισσότερες φορές, σὲ φραστικές βελτιώσεις.

3. Κατὰ τὸ 1906 στὴ μητρόπολη Θεσσαλονίκης ὑπάγονταν πέντε ἐπισκοπές: α) Κίτρους μὲ ἔδρα τὴν Κατερίνη, β) Καμπανίας μὲ ἔδρα τὴν Κουλακιά, γ) Πολυανῆς μὲ ἔδρα τὴν Δοϊράνη, δ) Ἀρδαμερίου μὲ ἔδρα τὴν Γαλάτιστα, καὶ ε) Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὄρους μὲ ἔδρα τὴν Ἀρναία.

- I) ὑπὸ τὴν Ἐπισκοπὴν Πολυνανῆς
Δ) ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Βοδενῶν
Ε) ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Κασσανδρείας¹*

A'. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τῶν ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ὑπαγομένων κοινοτήτων πρὸς ταῖς κωμοπόλεσιν² Ἀσβεστοχωρίον, Ἐπανωμῆς καὶ Μπάλτσας κεφαλοχώρια εἶναι καὶ δὲ Χορτιάτης, Καποντζίδα, Λαηρά, Ἀειβάτι, Δοιμύγλαβα, Γραδοβόρι καὶ Νεοχωρούδα, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ χωρία εἶναι κτήματα (τσιφλίκια) δθωμανῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον³, τούτων δὲ τὰ μὲν εἶναι Ἑλληνόφωνα, τὰ δὲ ξενόφωνα⁴.

I. ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ⁵ ΕΝ ΑΙΣ ΚΡΑΤΕΙ Η ΣΛΑΒΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ
(Η ΣΥΝΗΘΩΣ ΒΟΤΛΑΓΑΡΙΚΗ ΚΑΛΟΥΜΕΝΗ) ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ⁶

σ. 2

Ἄσ βε σ το χώριον⁷

2 Ιουνίου 1906

Κατὰ νεωτάτην στατιστικήν⁸, γενομένην ὑπὸ τοῦ μονκτάρη, τὸ Ἀσβεστοχώριον ἔχει οἰκίας 736, στέφαρα 852, ἀρρενας 2.216 (ῶν 1.018 ἀποδημοῦσι), θῆλεις δὲ 2.206, ἥτοι κατοίκους ἐν ὅλῳ 4.422 πάντας Ἑλληνας. Γλῶσσα λαλουμένη ἐν μὲν τῇ οἰκογενείᾳ ἡ σλανομακεδονική, ἐκτὸς δὲ αὐτῆς καὶ ἡ Ἑλλη-

1. Στὸ ἀντίγραφο τὸ τμῆμα τοῦ κειμένου «Περιοδεία...Κασσανδρείας» ἔχει ὡς ἔξῆς:

Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῆς καταστάσεως τῶν χριστιανικῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων τῆς ὑποδιοικήσεως (καζᾶ) Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1905-1906 ὑπὸ τοῦ ἐπιθεωρήσαντος Δ. Σάρρου, Γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν Ἑλληνῶν. Σχολείων.

Ο Καζᾶς Θεσσαλονίκης ἐκκλησιαστικῶς κατανέμεται κατὰ τὸ πλεῖστον μεταξὺ τῆς ὁμιωνύμου Μητροπόλεως καὶ τῆς Ἐπισκοπῆς Καμπανίας, ὅληγα δὲ χωρία ὑπάγονται ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Βοδενῶν, τὴν Ἐπισκοπὴν Πολυνανῆς καὶ τὴν Μητρόπολιν Κασσανδρείας.

2. Στὸ ἀντ. πλήρη τῶν κωμοπόλεων.

3. Ἡ φράση στὸ ἀντ. εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅθωμανῶν.

4. Ἀκολουθοῦν στὸ ἀντ. οἱ λέξεις ἡ δύγλωσσα.

5. Στὸ ἀντ. ἀκολουθεῖ ἡ φράση τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

6. Στὸ ἀντ. γλῶσσα.

7. Προστίθενται στὸ ἀντ. μέσα σὲ παρένθεση οἱ λέξεις τονδρ. *Kireckou*.

8. Πρόκειται γιὰ τὴ γνωστὴ ἀπογραφὴ τῶν πληθυσμῶν τῶν εὑρωφαῖκῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ποὺ ἔγινε στὰ 1904-1905 ἀπὸ τὸν Χουσεῖν Χιλμῆ πασά, ὁ ὅποῖος εἶχε τοποθετηθῆ τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1902 γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν μὲ ἔδρα τὴν Θεσσαλονίκη. Ἡ ἀπογραφὴ αὐτῆ, ποὺ διατάχθηκε μὲ αὐτοκρατορικὸ φιρμάνι τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1904, ἔγινε μὲ πνεῦμα δυσμενὲς γιὰ τοὺς Ἑλληνες, γιατὶ προέβλεπε καὶ τὴ δημιουργία μιᾶς νέας χωριστῆς ἐθνότητας, τῶν «Βλάχων», στὴν ὁποία ἐκβιάζονταν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὑπαλλήλους τῆς ἀπογραφῆς νὰ καταγραφοῦν οἱ βλαχόφωνοι Ἑλληνες (βλ. πρόχειρα στοῦ Στεργίου Γ ν α λ ᴵ σ τ ρ α, 'Ο Ἑλληνισμὸς καὶ οἱ βαλκανικοὶ γείτονές του κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, Ἀθῆναι 1945, σ. 46-54, διόπου καὶ ἄλλη βιβλιογραφία).

νική, ἦν ἄριστα γινώσκονται καὶ φιλοτιμοῦνται νῦ μεταχειρίζωνται πάτες οἱ νεώτεροι.

Μαθηταὶ ἐγγραφέντες ἐν ὅλῳ 764, διδάσκαλοι ἐν ὅλῳ 10.

Περὶ τῆς ἀξιολογωτάτης ταύτης κωμοπόλεως, ἡς τὸ φρόνημα¹ παραμένει ἀκμαῖον, ἡ δὲ ἐπιχωριάζοντα σλανομακεδονικὴ γλῶσσα δισημέραι περιορίζεται ὑπὸ τῆς διὰ τῶν σχολείων καὶ τῶν νέων διαδιδομένης Ἑλληνικῆς, ἐκτενῶς ἐγράφαμεν κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος ἐπισκεψθέντες αὐτήν, κατὰ δὲ τὸν Νοέμβριον διελθὼν² ἐκεῖθεν καὶ ὁ ἐπιθεωρητής κ. Παπαζαχαρίου ὑπέβαλε βραχεῖαν ἔκθεσιν. Συμπληρωματικῶς ἡμεῖς νῦν σημειοῦμεν³ ὅτι κατὰ τὴν ἐκεῖσε

σ. 3 τελευταίαν μετάβασίν μας⁴/ἐκαλέσαμεν εἰς συνεδρίαν τοὺς προκρίτους πρὸς ἔξομάλυνσιν διαφορῶν τινῶν καὶ καταβολῆς ὑπὸ αὐτῶν τοῦ ἀπαιτούμενου χρήματος πρὸς ἴδρυσιν ἐνοριακοῦ νηπιαγωγείου, ἀναγκαιοτάτουν τῇ [φιλοτίμῳ καὶ μεγάλῃ, ἀλλὰ καὶ σλανοφωνούσῃ κοινότητι]⁵. Πληροφορηθέντες δ’ ὅτι ἡ ἀπὸ ἐτῶν λειτουργοῦσα «Φιλόπτωχος Ἀδελφότης» ἔχει περιουσίαν 2.000 λιρῶν περίπου, δεδανεισμένην εἰς ἐντοπίους⁶, ἐπείσαμεν τὰ ἐν ἐνεργείᾳ μέλη αὐτῆς ἵνα ἀναλάβωσι τὴν ἴδρυσιν τοῦ νηπιαγωγείου καὶ πρὸς τοῦτο συνέταξαν πρακτικὸν δὲ⁷ οὖς ὀῷσιαν 250-300 λίρας καταβληθησομένας ὑπὸ αὐτῶν ὡς διαχειριστῶν τῆς περιουσίας τῆς ἀδελφότητος.⁸ Εν τῷ ἐνοριακῷ νηπιαγωγείῳ τούτῳ⁹ θὰ φοιτῶσιν ὑπὲρ τὰ 100 νήπια, τὸ μὲν δυσκολευόμενα¹⁰ ἐν κακοκαιρίᾳ μάλιστα νὰ ἔρχωνται εἰς τὸ κεντρικὸν διδακτήριον τῶν θηλέων, ἐν φ¹¹ λειτουργεῖ τὸ ὑπάρχον νηπιαγωγεῖον, τὸ δὲ καὶ μὴ ἐνδίσκοντα χῶρον ἐν αὐτῷ νὰ σταθῶσιν.

‘Η ἐν τοῖς σχολείοις τῆς κοινότητος¹² γενομένη καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔργασία ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πεπειραμένου καὶ δραστηρίου διδασκαλιστοῦ¹³ Δ. Νάκον¹⁴ καὶ τῆς φιλοτίμουν¹⁵ Αστακειάδος¹⁶ Ἑλληνοκυβερνίδον καὶ τὴν συνεργασίαν τοῦ λοιποῦ ἐκλεκτοῦ προσωπικοῦ ὑπῆρξε λίαν γόνυμος, ἐγκαίρως ἐκλιπούσης καὶ τῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σχολικοῦ ἔτοντος ἀναφυείσης μικρᾶς διαφωνίας μεταξὺ διδασκάλων καὶ ἐφόδων.

‘Ως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν τοῦ νηπιαγωγείου παρετηρήθη κατὰ

-
1. Στὸ ἀντ. τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα.
 2. Στὸ ἀντ. ἀκολουθεῖ ἡ λ. τότε.
 3. ‘Αντὶ γὰρ ἡμεῖς νῦν σημειοῦμεν στὸ ἀντ. σημειούμεθα.
 4. Στὸ ἀντ. ἡμῶν.
 5. ‘Η φράση σὲ [] εἶναι διαγραμμένη στὸ κείμενο. Στὸ ἀντ. παραλείπεται ὅλη ἡ φράση ἀπὸ τὸ ἀναγκαιοτάτου καὶ ἔξῆς.
 6. ‘Αντὶ εἰς ἐντοπίους στὸ ἀντ. ἐκεῖ.
 7. Στὸ ἀντ. ἐν τῷ ἐνοριακῷ τούτῳ νηπιαγωγείῳ.
 8. ‘Αδυνατοῦντα στὸ ἀντ.
 9. ‘Αντὶ ἐν φ στὸ ἀντ. ἐνθα.
 10. Στὸ ἀντ. Ασβεστοχωρίου.
 11. ‘Η λέξη παραλείπεται στὸ ἀντ.
 12. Στὸ ἀντ. ἀκολουθεῖ ἡ προσθήκη ἀποφοίτον τοῦ παλαιοῦ διδασκαλείου Θρίκης.

τὸ ἔτος τοῦτο ἐλάττωσις /ἀποδιδομένη¹ εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ διδακτηρίου σ. 4 τῶν νηπίων. Οὕτως, ἐνῷ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος εἴχομεν νήπια 370, ἐφέτος περιωρίσθησαν εἰς 327² (158 ἄρρενα + 169 θήλεα).

³Ἐν τῷ τετρατάκτῳ παρθεναγωγείῳ ἐνεγράφησαν 206 κοράσια (πέρυσι 205), ἐν δὲ τῇ ἔξατάκτῳ ἀστικῇ σχολῇ ἐνεγράφησαν³ 231 μαθηταὶ (πέρυσι 215), ὅν 8 κοράσια.

Ἡ κοινότης ἔχει προσόδους ἀνερχομένας εἰς 300 περίπον λίρας ὃν μόλις τὸ ἥμισυ χρησιμοποιεῖται ὑπὲρ τῶν σχολείων, τοῦ ἐτέρου ἥμίσεως δαπανωμένου πρὸς ἀνέγερσιν κοινοτικῶν κτημάτων προσοδοφόρων⁴, οἷον ἔνοδοχείον, πλιθάνου, φαρμακείου⁵ καὶ ὑδραγωγείου. Τὸ ταμεῖον τῆς ἐκκλησίας (μετὰ τοῦ κηροποιείον) εἶναι δυσεξέλεγκτον, μηδὲν σχεδὸν σινεισφέρον ὑπὲρ τῶν σχολείων. Ἀνάγκη ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις νὰ ἔξετάσῃ προσεκτικῶτερον τὸν κοινοτικὸς λογαριασμούς, καθ' ὅσον εἶναι δυνατόν, ὡς ὁμολογοῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀσβεστοχωρῖται, ἀν ὑπάρξῃ σκοπομοτέρα διαχείρισις τοῦ κοινοτικοῦ χρήματος, νὰ διατηρηστοῦ⁶ τὰ σχολεῖα⁷ καὶ ἄνευ τοῦ ἐξ 170 λιρῶν ἔθνικοῦ ἐπιδόματος. Ἐν τῇ ἀστικῇ σχολῇ ὑπάρχει καὶ βιβλιοθήκη ἐν καλῇ καταστάσει πλοντιζομένη καὶ διὰ τῶν Μαρασλείων ἐκδόσεων, ὡς καὶ διδακτικὸς ὅργανος, ἐν δὲ τῷ περιβόλῳ αὐτῆς κατήστησαν καὶ μικρὸν γυμναστήριον, δ θὰ καταστήσῃ τελειότερον ἡ νέα ἐφορεία.

Ἄ ει β ἀ τι

σ. 5

27 Μαΐου 1906

Οἰκίαι 257, οἰκογένειαι 300, κάτοικοι 1.395 (725 ἄρρενες + 670 θήλεις)
Ἐλληνες πάντες. Μαθηταὶ ἐγγραφέντες ἐν δλῳ 252, διδάσκαλοι 4.

Καὶ τὸ κεφαλοχώριον τοῦτο ἔξακολονθεῖ εὐτυχῶς βαῖνον καλῶς ὑπὸ τε ἔθνικὴν καὶ παιδευτικὴν ἔποψιν.

Τὰ σχολεῖα ἐφέτος ἐλειτούργησαν καρποφορώτερον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἴκανοῦ διδασκάλου Λ. Παπαθεοδώρου καὶ τῶν τριῶν φιλοπόνων καὶ φιλοτίμων διδασκαλισσῶν ὃν διακρίνεται ἡ ἐκ Σύρου ἀρίστη νηπιαγωγὸς Μαρία Γοζαδίνον καὶ ἡ πεπιλαμένη διδασκαλίσσα Ἀθηνᾶ Καραφερίδον. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἔξατάκτῳ ἀστικῇ σχολῇ ἐνεγράφησαν μαθηταὶ 152 (ὅν κοράσια 47), ἐν δὲ τῷ νηπιαγωγείῳ 100 νήπια (ὅν κοράσια 42). Ἐκ τῶν τῆς ἀστικῆς προσῆλθον εἰς τὰς ἐνιαυσίους ἔξετάσεις 126.

1. Προστίθεται στὸ ἀντ. ἡ φράση ὑπὸ τῶν ἐκεῖ.
2. Μετὰ τὴν παρένθεση στὸ ἀντ. προστίθεται ἡ λ. ἡτοι.
3. Ἡ λ. λείπει στὸ ἀντίγραφο.
4. Στὸ ἀντ. ἡ φράση εἶναι προσοδοφόρων κοινοτικῶν κτημάτων.
5. Ἡ φράση οἷον φαρμακείον λείπει στὸ ἀντ.
6. Στὸ ἀντ. διατηρῶσι.
7. Στὸ ἀντ. τὰ σχολεῖα των.
8. Λιδακτικά τινα στὸ ἀντ.

‘Η κοινότης ἔχει ἐτησίους προσόδους 300 περίπου λίρας ἐκ μισθώσεως νομῶν θεοφάνης καὶ χειμεριῶν, πληρώνουσι δὲ ἐκ τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ μόνον τὸν διευθυντὴν αὐτοῦ, δαπανῶντες τὰλλα εἰς διαφόρους κοινοτικὰς ἀνάγκας, ἐνῷ εἶναι δυνατὸν νὰ μισθοδοτῶσι καὶ τὰς διδασκαλίσσας, εἰς δὲ βαθμηδὸν δέον νὰ τοὺς συνηθίσωμεν ἀποκόπτοντες δὲλιγον κατ’ δὲλιγον τὸ ἐπίδομα, ἀναλόγως ἐννοεῖται τῶν περιστάσεων. Καλῶς ἐργάζεται ἐν τῷ Λειβατίῳ καὶ ἡ Ἀφιλόπτωχος Ἀδελφότης ἔχουσα ὑπὲρ τὰ 90 μέλη καὶ συντελοῦσα καὶ αὐτὴ μετὰ τοῦ σχολείου εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ἡμετέρας γλώσσης, ἥτις δημέραι καὶ ἐνταῦθα διαδίδεται.

σ. 6

Δ α ο θ - μ π α λ ḥ

23 Μαΐου 1906

Οἰκίαι ἐν δλω 40, ὡν ἐλληνίζοντι 30 μετὰ ψυχῶν 186, σχιματικαὶ δὲ 10. Μαθηταὶ ἡμέτεροι 22. Γλῶσσα σλανομακ(εδονική). Μαθηταὶ Βονλγάρων 7.

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι κτῆμα ἐπτὰ δύω μανῶν καὶ τῆς κυρίας Λομβάρδον. Ἰδιοκτήτους οἰκίας καὶ ἀγροὺς ἔχοντι καὶ τρεῖς τῶν ἐκεῖ ἡμετέρων. Τὸ σχολεῖον μικρὸν μέν, ἀλλὰ καθαρόν. Ὁ ὑποδιδασκαλιστὴς Γεώργιος Ἀθανασιάδης ἐργάζεται εὐδοκίμως. Οἱ ἐγγραφέντες μαθηταί, ἐν οἷς καὶ 4 κοράσια, παρέμειναν μέχοι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Τὸν χειμῶνα ἐφοίτησαν καὶ 6 παιδία ἵσαριθμων βλαχοφάρων οἰκογενειῶν παραθεριζούσων νῦν ἐν Λιβαδίῳ Καρατζόβας.

Τὸ φρόνημα τῶν ἡμετέρων φαίνεται ζωηρὸν ἐλληνικόν.

Ν ε ο χ ω ρ ο θ α

24 Μαΐου 1906

Κεφαλοχώρι μετὰ οἰκιῶν ἐλληνιζούσων μὲν 83, σχιματικῶν δὲ 35. Μαθηταὶ ἐγγραφέντες ἡμέτεροι 74 (ῶν 36 θήλεις). Διδάσκαλοι 2. Μαθηταὶ Βονλγάρων 20, διδάσκαλοι 2.

Τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου ἴκανῶς εὐρύχωρον, εὐάερον καὶ καθαρόν. Ὁ διδάσκαλος Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Πετροβίτης, πρατούμενος ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαΐου ἀδίκως εἰς τὰς φυλακάς, εἰογάσθη ἐκεῖ λίαν καρποφόρως, ὡς καὶ ἡ σ. 7 νηπιαγωγὸς Αἴκατ. Παπαθεοδοσίου. | Πάντα τὰ παιδία εὐρον ζωηρὰ καὶ εὐχερῶς λαλοῦντα τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν.

Τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν ἡμετέρων φαίνεται καλόν. Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος σχολικοῦ ἔτους λειτουργεῖ ἐκεῖ καὶ βονλγαρικὸν σχολεῖον μετὰ μαθητῶν 20 καὶ 2 διδασκάλων. Οἱ σχιματικοὶ ἐκκλησιάζονται εἰς Γραδοβόροι καὶ Δουδούλαρι, τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου ἀνηκούσης ἀποκλειστικῶς τοῖς ἡμετέροις.

Γ ρ α δ ο β ό ρ ι

24 Μαΐου 1906

Κεφαλοχώριον μετὰ οἰκιῶν ἐν δλω 150, ὡν 56 ἐλληνοφρονοῦσαι, αἱ δὲ λοιπαὶ σχιματικαὶ. Μαθηταὶ ἡμέτεροι 45 (ῶν 14 κοράσια), διδάσκαλοι 2.

¹Ἐν τῷ τετρατάκτῳ σχολείῳ ἡμῶν τῷ λειτουργοῦντι ἐν ἀκαταλλήλῳ οἰκίᾳ ἐνφυιασμένῃ εὗρον μαθητὰς ἐν δὲ 28 ἐκ τῶν ἐγγραφέντων 45, διδασκομένους ἥκιστα καρποφόρως ὑπὸ τοῦ βραδυγλώσσου ἐντοπίου διδασκάλουν Εὐαγγέλου Ζλατάνη, τελειοφοίτον τοῦ Γυμνασίου Θεσσαλονίκης, καὶ τῆς πρωτόπειρον διδασκαλίσσης Σ. Σταμάτου.

Οἱ ἡμέτεροι εἶναι διηρημένοι εἰς δύο κόμματα, ὧν οἱ ἀρχηγοὶ Τράϊκος καὶ Γκόσιος ἐδίζουσι δι’ ἀτομικὰ μᾶλλον συμφέροντα ἢ ἔθνικά. ^{σ. 8} Ὑπεσχέθησαν ἡμῖν ὅτι θὰ συμφιλιωθῶσι καὶ συνεργασθῶσι τοῦ λοιποῦ, ὡς μὲ διεβεβαίωσαν καὶ οἱ φιλότιμοι νιοὶ τῶν δύο διαμαχομένων ἀρχηγῶν. Τὸ χωρίον ἔχει ἐτήσιον πρόσοδον ἐκ βοσκησίμων γαιῶν 150 λίρας, ὡν 69 μὲν λαμβάνοντιν οἱ Βούλγαροι, 81 δὲ οἱ ἡμέτεροι — ὡς ἔχοντες πλείονα κτηματικὴν περιουσίαν — ἃς διανέμονται ἀναμεταξύ των πρὸς πληρωμὴν τῶν φόρων των. Τοῦ παλαιοῦ κοινοτικοῦ σχολείου /τὸ ἡμισυν, ὡς γνωστόν, ἐπεδικάσθη τοῖς Βούλγαροις, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ ἡμίσει μένει στρατὸς πρὸς φύλαξιν τοῦ χωρίου. Κατάλληλον σχετικῶς οἰκημα διὰ διδακτήριον εὗρον τὴν κεκλεισμένην οἰκίαν τοῦ ὑψηλοῦ ἡμῶν ἀδρῶς κατὰ μῆτρα βοηθούμενον Παπαχρήστου, ὅστις διαμένει ἐν Θεσσαλονίκῃ. Λυστυχῶς καὶ δὲ ἐκεῖ ἴερεὺς ἡμῶν Παπαδημήτριος, εἰ καὶ γινώσκει γράμματα, ἀποβαίνει ἥκιστα ὠφέλιμος, ἀθαρῷης ὧν καὶ μεμψίμοιος.

Οἱ σχισματικοὶ ἔχουσι 2 διδασκάλους καὶ 1 ἰερέα, μαθητὰς δὲ 50. ²Ἐκκλησίαζονται ἐκ περιτροπῆς ἐν τῇ αὐτῇ ἐν ἦ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐκκλησίᾳ. 30 περίπον οἰκογένειαι αὐτῶν ἔχουσιν ὄθησιν¹ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ πάτραια, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τῶν ἡμετέρων.

Χ α ρ μ ἀ ν - κ ὶ ο Ἡ

Τσιφλίκι θθωμανικὸν ἔχον οἰκίας 37, ἐλληνοφρονούσας πάσας. Ψυχαὶ 217².

Εἰ καὶ τὸ χωρίον εἶναι εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ κάτοικοι αὐτοῦ λαλοῦσι συνήθως τὴν σλανομακεδονικήν, καίπερ γινώσκοντες ἄριστα πάντες καὶ τὴν ἐλληνικήν. Μαθηταὶ ἐνεγράφησαν ἐν δὲ 53 (ῶν κοράσια 11). Οἱ 32 τῶν μαθητῶν ἀνήκουσιν εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον. Ὁ ύποδιδάσκαλος Εὐάγγελος Δημητριάδης ἐκ τῶν μετριών. Εὐδοκίμως εἰργάσθη ἡ διδασκαλίσσα Μελπομένη Κουλκούμπαση. Οἱ μαθηταὶ φαίνονται ἵκανῶς ζωηροὶ καὶ φιλότιμοι.

Τ ε κ ε λ Ἡ

σ. 9

Κατὰ τὴν τελευταίαν στατιστικὴν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως οἰκίαι ἐλληνικαὶ 57, ἄρρενες 155 + 125 θήλεις, ἐν δὲ 280. Βούλγαρικαὶ ἐδηλώθησαν 3 οἰκίαι ἐκ ψυχῶν 18.

Γλῶσσα κρατοῦσσα σλανομακεδονική, 5 οἰκογένειαι εἶναι ἐλληνόφωνοι. Μαθηταὶ ἐγγραφ(έντες) 29, διδάσκ(αλοι) 1.

1. Στὸ ἀντ. διάθεσιν.

2. Ἡ φράση στὸ ἀντ. εἶναι κατοίκους 217. Μαθηταὶ 53, διδάσκ. 2.

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι τσιφλίκι τοῦ Λαμδήβεη. Τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων δὲν φαίνεται πολὺ ζωηρόν, μικροψύχων καὶ μεμψιμόρων ὅντων τῶν πλειόνων. Ὁ ίερεὺς τοῦ χωρίου ἐπιπόλαιος καὶ δικηγόρος μὴ θέλων νὰ ἐπισκέπτηται τὰ πλησίον ἐλληνοφρονοῦντα τσιφλίκια Κάτω Καβακλί, Λάπραν καὶ Κωλοπάντσι, ἔνθα ἐπὶ ἀμοιβῇ προσκαλεῖται πρὸς ίεροπραξίαν.

Ἐντυχᾶς ὁ διδάσκαλος Δημ. Παπαγεωργίου ἐργάζεται μετὰ πολλοῦ ζῆτον ἐκεῖ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ πρὸς διάδοσιν τῆς ἡμετέρας γλώσσης. Καὶ τὸ σχολεῖον δὲ εἶναι εὐάρεστον καὶ διώροφον, προστήλθον δὲν αὐτῷ, διακριθέντες εἰς 4 τάξεις, μαθηταὶ 29 (ῶν 5 κοράσια) ἴκανῶς προοδεύσαντες.

Κάτω Καβακλὶ ἢ Κιοπέκ Καβακλισὶ

Τσιφλίκι μετὰ 6 οἰκογενεῖσην σλανοφρόνων ἐλληνοφρονούσσην ἐκκλησιαζομένων εἰς Τεκελί¹.

Σ α μ λ ᵒ²

Τσιφλίκι ἄνευ χριστιανικῶν οἰκογενεῖσην.

σ. 10 Σχισματικὰ καθ' ὀλοκληρίαν εἶναι τὰ ἔξῆς τρία: Δουδονλάρι, Ἀραπλὶ καὶ Ἱγγλις τσιφλίκι³.

Δούδονλάρι

Τὸ εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Θεσσαλονίκης βουλγαρικώτατον τοῦτο τσιφλίκι τοῦ Σκενδέρ πασᾶ ἔχει 26 σλανοφρόνους οἰκογενείας ἐπιδρώσας καὶ ἐπὶ τῶν πέριξ μικρῶν τσιφλικίων. Οἱ Βούλγαροι ἔχοντιν ἐνταῦθα ίερέα καὶ διδάσκαλον μετὰ 20 περίπον μαθητῶν.

Ἀραπλὶ

Τσιφλίκι τονδρικὸν μετὰ 15 οἰκιῶν σλανοφρόνων ἀποσχισθέντων πρὸ τριετίας. Εὗς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου μεταβαίνει ὁ ίερεὺς τοῦ Δουδονλαρίου. Μένει ἐνταῦθα καὶ χωλός τις Βούλγαροδιάσκαλος διδάσκων 5-6 μαθητάς.

Τρία Χάνια ἢ Οὔτες Χανλάρη⁴

Κατοικοῦσι δύο βουλγαρικὰ οἰκογένειαι ἀγοράσασαι τὸ κτῆμα τοῦτο παρὰ τοῦ Σαονλ Μοδιάρου.

1. Στὸ ἄντ. Δεκελί.

2. Μαζὶ μὲ ὄλλους συνοικισμούς ἀποτέλεσε τὴν κοινότητα Νέας Μεσημβρίας.

3. Σήμερα Ἀγχιαλος Μακεδονίας.

4. Ἐντάχθηκε στὴν κοινότητα Νεοχωρούδας.

II. KOINOTHTES EN AIΣ LALLEITAI MONON H ELLHNICKH GLΩSΣA

Μ πάλ τζα

25 Μαΐου 1906

Oikiai 446, κάποιοι 2.400 πάντες Ἑλληνες. Μαθηταὶ ἐγγραφέντες ἐν ὅλῳ 230¹, διδάσκαλοι 4.

‘Η Μπάλτζα βορείως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ εἰς δίωρον δι’ ἀμάξης ἀπό- σ. 11 στασιν αὐτῆς κειμένη συναποτελεῖ μετὰ τῶν ἐπίσης ἐλληνοφώνων Δομινγλά- βων, Λαηνῶν, Γιονβέστην² καὶ Λαγκαδᾶ ἔργων καὶ συμπαγὲς ἀμυντήριον κατὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ Ἀβρετ-’Ισσάρ (Γυναικοκάστρου)³ καθόδον τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Τὸ ἐθνικὸν φρόντημα τῶν κατοίκων αὐτῆς εἶναι ἀκμαιότατον, ὃ δὲ πρὸς τὴν πρόσδοτον ζῆλος δύσημέραι προάγεται. Προσόδους ἐτησίους ἔχει ἡ κοινότης 420 λίρας ἐκ νομῶν χειμερινῶν καὶ θερινῶν, ἐκ κτημάτων καὶ ἐκ περισ- σευμάτων τοῦ ταμείου τῆς ἐκκλησίας, ἐξ ὧν ἐπλήρωσεν ἐφέτος εἰς διδασκαλι- κοὺς μισθοὺς λίρ(ας) 150 + 41 εἰς ἀρχιερατικὴν ἐπιχορήγησιν, ἐδαπάνησε δὲ 100 λίρας εἰς τὸν περίβολον τοῦ νεκροταφείου, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς διαφόρους κοινωνικὰς ἀνάγκας. Νῦν φιλοτιμοῦνται νὰ διασκευάσωσι καὶ ἐπεκτείνωσι τὸ ἄρχονθμον καὶ ἀνεπαρκὲς διδακτήριον, ἐν ᾧ λειτουργεῖ ἔξατακτος ἀστικὴ σχολὴ μικτὴ μετὰ μαθητῶν ἐγγραφέντων 150 (ῶν 42 κοράσια) καὶ νηπιαγωγείων μετὰ 75 νηπίων (ῶν 40 θήλεα). Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀστικῇ ἐγγραφέντων παρέμειναν μέχρι τῶν ἔξετάσεων 130.

‘Ἐκ τοῦ διδάξαντος προσωπικοῦ διεκρίθη ἡ ἐνθουσιώδης καὶ μεθοδικὴ διδασκάλισσα Ἐλένη Λασκαρίδον καὶ ὁ Δημήτριος Τσόντος πέρουσιν διευθυντῆς ἐν Κουλακιῷ. Ὁ διευθυντὴς Κοσμᾶς φαίνεται φιλότιμος μὲν καὶ πεπειρα- μένος, ἀλλ’ ἀνευ πολλῆς ἐθνικῆς ζωῆς διδάσκαλος. Κρατεῖ δὲ περὶ αὐτοῦ γνώμη ἐν Αίκατερίνῃ καὶ Κολυνδρῷ, ἐνθα πρότερον εἰργάζετο, ὅτι βουλγαροφρονεῖ. Τὸ προσεχές ἔτος θὰ προσλάβωσιν ἕνα διδάσκαλον ἀκόμη καθ’ ὑπόδειξιν ἡμῶν, 0⁴ ἀγοράσωσι δὲ καὶ διδακτικὰ ὅργανα ὃν ἔχουσιν ἔλλειψιν.

‘Ἐν Μπάλτσᾳ λειτουργεῖ καὶ Ὁμιλος τῶν Φιλομούσων τῇ ἐνεργείᾳ τῶν καλῶν ἀδελφῶν Λίγδα, τοῦ προκρίτου Παπαδέλη καὶ ἄλλων, | ἀριθμῶν 113 σ. 12 μέλη ἐξ ἐντοπίων. Ἡ κοινότης παρήγαγεν ἴκανονς ἰερεῖς. 8 ἐφημερεύοντος ἔκει, ἄλλοι τόσοι δὲ ἀνὰ τὴν ὑποδιάκησιν καὶ πόλιν Θεσσαλονίκης. Ἀτυχῶς πάντες εἶναι μετριωτάτης ἀναπτύξεως, οἱ δὲ ἐνδημοῦντες ἐν Μπάλτζῃ εἶναι καὶ πόται.

Οἱ Μπαλτζιανοὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, σηροτροφίαν, κτηνοτρο- φίαν καὶ κηπουρικήν. Ὅπερ τοὺς 150 αὐτῶν εἶναι κηπουροὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καλλιεργοῦντες οἱ πλείοντες διὰ λογαριασμὸν των λαχανοκήπων.

1. Τὸ σωστὸ ἄθροισμα τῶν μαθητῶν ποὺ ἀναφέρει παρακάτω τὸ κείμενο εἶναι 225.

2. Σήμερα Ἀστηρος τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ.

3. Σήμερα Νέον Γυναικόκαστρον τοῦ Νομοῦ Κιλκίς.

Δριμύγλαβα (τονρκιστὶ Δριμύλ(λι))

25 Μαΐου 1906

Οἰκίαι 380, κάτοικοι 2.440 πάντες "Ελληνες. Μαθηταὶ ἐγγραφ(έντες) ἐν ὅλῳ 188, διδάσκαλοι 4.

"Η κοινότης αὕτη (ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς δοπίας δέον ν' ἀποκόψωμεν τὸ σλανίζον ἥμισυ -γκλάβα, ὡς ποιοῦσι καὶ οἱ Τοῦνοι) εὐπορεῖ ἐπίσης ἐκ τῆς γεωργίας, σηροτροφίας καὶ κτηνοτροφίας ἔχοντα καὶ τὸ ἔθνικὸν φρόνημα ἀκμαῖον, εἴ καὶ δὲν λείπουσιν αἱ ἀναμεταξὺ τῶν κατοίκων ἔφιδες ἀφορμὴν ἔχονται τὴν διαχείρισιν τῶν κοινοτικῶν προσόδων, ὡς συμβαίνει καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀνέρχονται δ' οἱ ἑτήσιοι πόροι τῆς κοινότητος εἰς 300 περίπον λίρας ἀς ἀποφέρει ἡ ἐκμίσθωσις τῶν χειμερινῶν καὶ θερινῶν νομῶν. Ἐκ τούτων καταβάλλονται εἰς μισθοδοσίας¹ διδασκάλων 97 λίρας, εἰς ἀρχιερατικὴν δὲ ἐπιχορήγησιν 35, / σ. 13 τὰς λοιπὰς εἰς διαφόρους χρείας. Κατὰ ταῦτα τὸ χωρίον δὲν ἔχει ἀνάγκην ἔθνικοῦ χορηγήματος.

Τὸ διδακτήριον τοῦ χωρίου εἶναι μὲν ὑψηλὸν καὶ διώροφον, ἀλλὰ κακῶς διηρημένον καὶ ἀνεπαρκές. Ἐχει ἀνάγκη διασκενῆς τινος καὶ ἐπεκτάσεως τῆς αὐλῆς ἐπὶ τοῦ παρακειμένου βιοβιοράδους γηπέδου, ὅπερ ἵστερον καὶ δενδροφυτευόμενον, ὡς ὑπεδείξαμεν αὐτοῖς, δὲν θὰ εἶναι πλέον νοσογόνος ἐστία. Ἐν τῇ ἔξατάκτῳ μικτῇ ἀστικῇ σχολῇ ἐνεγράφησαν 99 μαθηταὶ (ῶν 13 μαθήτριαι), παρέστησαν δ' εἰς τὰς ἔξετάσεις 68, ἐν δὲ τῷ νηπιαγωγείῳ ἐνεγράφησαν 89 νήπια. Ἐκ τῶν διδαξάντων διεκρίθη ὁ ὑποδιδασκαλιστὴς Β. Γραμματικὸς καὶ ἡ διδασκάλισσα Ἐλένη Μπένη. Ὁ διενθυντὴς Θ. Παπασούλιωτης, τελειόφοιτος τοῦ Γυμνασίου, σεμνὸς ἀλλὰ μετρίας ἴκανότητος διδάσκαλος, δὲ δὲ βοηθός Παναγιωτόπουλος παρὰ τὴν προθυμίαν τον ἥκιστα ὀφέλιμος εἰς τοὺς μαθητάς.

Λαγά

26 Μαΐου 1906

Οἰκίαι 160, κάτοικοι 875 "Ελληνες. Μαθηταὶ ἐγγραφέντες ἐν ὅλῳ 111 (ῶν 59 νήπια).

Τὸ παρακείμενον τῇ Θεσσαλονίκῃ κεφαλοχώριον τοῦτο διατελεῖ ἐν ἐλεεινῇ σ. 14 καταστάσει. Αἱ κοινοτικαὶ αὐτοῦ πρόσοδοι, ἀνερχόμεναι εἰς 200 λίρας /ἐκ βοσκησίμων γαιῶν, κατανέμονται εἰς πληρωμὴν φόρων καὶ διασπαθῶνται ὑπὸ τοῦ φαύλου μονυχτάρῃ καὶ τῶν ὄμοιών του. Τὸ σχολεῖον, δὲ ἐπεσκέφθη κατὰ Νοέμβριον καὶ δὲ ἐπιθεωρητὴς κ. Παπαζαχαρίου, ἔκλεισεν ἀπὸ τοῦ Ἀποιλίου ἔξαναγκασθέντων τῶν διδασκάλων Ἰονλίας Καπέτα, καλῆς νηπιαγωγοῦ, καὶ Γ. Μαρκοπούλου, ἀνικάνον καὶ ἐριστικοῦ, ν' ἀπέλθωσιν ἀνεν ἔξετάσεων. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μον εὗρον τά τε παιδία καὶ τὰ κοράσια (ῶν 5 μόνον ἐφοίτησαν

1. Στὸ ἀντ. ἀκολουθεῖ ὁ ἀριθμὸς 4.

εἰς τὸ δημοτικὸν) κυλιόμενα εἰς τὸν ἀγροὺς μετὰ τῶν χοίρων καὶ προβάτων, ἀ-
ἔβοσκον. Τὴν ἐλεεινότητα τοῦ σχολείου ἀπέδιδον εἰς τὴν ἀνικανότητα καὶ τὰς
ἰδιοτροπίας τοῦ διδασκάλου. Εἴ καὶ ωμολόγησάν μοι τὴν πνευματικὴν αὐτῶν
ἀθλιότητα, ἀμφιβάλλω πολὺ ἂν θὰ συνετισθῶσι μόνον διὰ συμβουλῶν οἱ χον-
δροκέφαλοι καὶ διεφθαρμένοι θύντορες τῶν κοινοτικῶν πραγμάτων, οὓς ἀνάγκη
καὶ ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις δεόντως νὰ πατάξῃ.

Χορτιάτης

2 Ιουνίου 1906

*Oἰκίαι 360. Κάτοικοι 2.306 πάντες "Ελληνες. Μαθηταὶ ἐγγραφ(έντες)
365, διδάσκαλοι 4.*

Καὶ ἡ μεγάλη καὶ πλούσια αὕτη κοινότης, | ἵς οἱ μὲν κάτοικοι πάντες σχε- σ. 15
δὸν εὐποροῦσιν, αἱ δὲ κοινοτικαὶ πρόσοδοι ὑπερβαίνουσι τὰς 500 λίρας ἐτησίως,
διασπαθωμένας τὰς πλείους ὑπὸ τῶν προκρίτων, ενδίσκεται ἐν πολλῇ ἀταξίᾳ
καὶ πνευματικῇ στασιμότητι, περιελθοῦσα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους σύμπα-
σα καὶ εἰς διάστασιν πρὸς τὸν Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης¹. Τὸ ὅπ' αὐτῆς
ἐκλεγέν προσωπικὸν τῶν διδασκάλων πολὺ μέτρου, ἐργάζεται δ' ἐν οἰκτροῖς δι-
δακτηρίοις μήπω κατορθωθείσης τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ενδρυχώρου νεοδμήτου
σχολείον των, δι' ἣν ἀπαιτοῦνται 250 λίραι τοῦλάχιστον, ἐκτὸς τῶν μέχρι τοῦδε
δαπανηθεισῶν ὑπερτετρακοσίων. Οἱ τελευταίως ἐκλεγέντες ὑπὸ τῆς κοινότητος
ἐφοροδημογέροντες φαίνονται ἔχοντες καλὰς διαθέσεις καὶ προσπαθοῦντες νὰ
φέρωσιν εἰς πέρας τοῦλάχιστον τὸ ὥραῖον σχολείον των. Ζητοῦσι δὲ πρὸς τοῦτο
νὰ συνάψωσι δάνειον ἔξασφαλίζοντες ἐπαρκῶς τὸν δανειστὴν καὶ πρὸς εὔρεσιν
αὐτοῦ θὰ καταφύγωσι καὶ εἰς τὴν ἡθικὴν ἀντίληψιν τοῦ Γεν(ικοῦ) Προξενείου.

'Ἐν τῇ ἔξατάκτῳ μικτῇ ἀστικῇ σχολῇ ἐνεγράφησαν 179 (ῶν κοράσια 73),
ἐν δὲ τῷ νηπιαγωγείῳ 186 νήπια.

Τὴν κοινότητα ἐπεσκέψθην καὶ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος γράφας τότε περὶ
αὐτῆς ἐκτενέστερον, διῆλθε δὲ κατὰ Νοέμβριον ἐκεῖθεν καὶ δὲπιθεωρητής κ.
Παπαζαχαρίου.

Καπούτζηδες

σ. 16

Κατὰ τὴν περουσιανὴν στατιστικὴν τοῦ μονυχτάρου οἰκίαι 320. Ψυχαὶ ἐν ὅλῳ
1.510 (ῶν 768 ἄρρενες) καὶ 742 θύλεις). Μαθηταὶ ἐγγραφέντες ἐν ὅλῳ 198
(ῶν 135 νηπιαγωγείον). Λιδάσκαλοι 2.

Πᾶσαι αἱ οἰκογένειαι εἶναι ἔλληνόφωνοι πλὴν 2 ἐκ σλανοφώνων μερῶν
προερχομένων².

1. Πρόκειται γιὰ τὸν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἀλέξανδρο, ποὺ συνεργαζόταν στε-
νὰ πάνω στὰ ἔθνικὰ θέματα μὲ τὸν Γενικὸν Πρόξενον Λάμπρο Κορομηλᾶ. Γιὰ τὴ δράση του
αὐτῆς ὁ Κορομηλᾶς εἰχε ζητήσει τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1905 ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση
νὰ παρασημοφορήσῃ τὸν μητροπολίτη (βλ. Λ α ο ρ δ α, Τὸ Γενικὸν Προξενεῖον, σ. 14).

2. Στὸ ἀντ. προστίθεται ἡ λ. ἔξελληνοσθεισῶν.

Τὸ χωρίον τοῦτο εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Θεσσαλονίκης, ἀν καὶ οἶονεὶ πυλωρὸς αὐτῆς, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ τονοχικὸν ὄνομά του, ἀπὸ ταιφλίκιον κατέστη βαθμηδὸν κεφαλοχώριον ὅλον¹. Καὶ ὑλικῶς μὲν εὐπορεῖ, τῶν κατοίκων ἀσχολούμενων εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, ἵδιᾳ τῶν χοίρων, καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀμπελώνων καὶ ἀγρῶν, ὃν πολλοὶ ἐκποιοῦνται νῦν ὑπὸ αὐτῶν, ἵδιᾳ οἱ περιλαμβανόμενοι εἰς τὸ σχέδιον² καὶ τὴν περιοχὴν³ τῆς Θεσσαλονίκης. Ὑπὸ πνευματικὴν ὅλως ἔποψιν διατελεῖ ἐν οἰκτῷ καταστάσει, διειλομένῃ τὸ μὲν εἰς τὴν ἀβελτηρίαν καὶ ἀδιαφορίαν αὐτῶν τῶν κατοίκων, τὸ δὲ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν προσηκούσης μερίμνης ἐκ μέρους τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

Τὰ σχολεῖα λειτουργοῦντα ἐν διδακτηρίοις ενάρεοις μέν, ἀλλ’ ὅλως ἀτημελήτοις, φύταροῖς καὶ χρῆσονσι ἐπιδιοφθόσεων, ἥκιστα ἐκπληροῦσι τὸν προσ-
σ. 17 ρισμόν των. Καὶ ὁ μὲν ἐντόπιος διδά / σκαλος Κυριακὸς Μαλιγκούδης, ἀπόφοιτος τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου, διακόφας ἐπὶ δεκαετίαν τὸ διδασκαλικὸν ἔργον καὶ μετελθὼν τὸν παντοπάλην, ἐπανῆλθεν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτονς εἰς αὐτό, ἐπιδείξας φιλοπονίαν μὲν καὶ ζῆλόν τινα, ἀλλ’ ἀκατάρτιστος ὃν ἥκιστα προήγαγε τὸ σχολεῖον. Καὶ ἡ νηπιαγωγὸς Μελπομένη Πασχαλίδον εἶναι ἐκ τῶν μετριωτάτων, διακρίνεται δὲ δι’ ἐπιπολαίστητα καὶ ἀπειροκαλίαν.

⁴Ἐν τῷ τετρατάξτῳ μικτῷ δημοτικῷ σχολείῳ προσῆλθον μαθηταὶ 63 (ῶν 10 μόνον θύλεα) διδαχέντες ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ἐν δὲ τῷ νηπιαγωγείῳ ἐνεγράφησαν μὲν 135 νήπια, ἀλλ’ οὐδὲ τὰ ἡμίση ἐφοίτησαν τακτικῶς.

⁵Ἡ κοινότης πορίζεται ἐτησίως ἐκ μὲν τοῦ καφενείου τῆς 35 λίρ(ας), ἐκ δὲ τοῦ ταμείου τῆς ἐκκλησίας περὶ τὰς 35-40. Κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος θὰ προστεθῶσι 50 λίραι εξ ἐνοκίου βοσκησίμων γαιῶν, ἀς ἔχονσι προενοικιάσει πρὸ πενταετίας εἰς Ἰουδαίους πρὸς ἐξόφλησιν κοινοτικοῦ χρέους εἰς δὲ ἐνέβαλε τὸ χωρίον φαῦλος μουκτάρης καὶ ἄλλοι κακοὶ διαχειρισταὶ.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐλειτούργει καὶ ἀδελφότης ἥτις διέκοψε τὰς ἐργασίας της τελευταίως ἐκ φόβου καταδιώξεως τῶν τονοχικῶν ἀοχῶν. Ποδηγετονυμένη ἡ κοινότης ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὄντως δύναται νὰ καταστῇ πυλωρὸς τῆς Θεσσα-
σ. 18 λονίκης, καθ’ ὅσον, παρὰ τὴν παρατηρουμένην ἀκηδίαν πρὸς τὰ πρόσω /τὸ ἐθνικὸν φρόνημα διατελεῖ ἀρκούντως ζωηρόν, αὐτοὶ δὲ κανχῶνται ἐπὶ τῇ γηγειωτάτῃ αὐτῶν ἔλληνικῇ καταγωγῇ.

Ἐπανωμή

20-21 Μαΐου 1906

Οἰκίαι 420, κάτοικοι 2.940 πάντες "Ελληνες. Μαθηταὶ 527. Διδάσκαλοι 5.

Ἡ λαμπρὰ αὕτη κωμόπολις τῆς Χαλκιδικῆς κατιδοῦσα τὴν σκολιὰν ὅδὸν

1. Ἡ λ. ὅλον προηγεῖται τοῦ κεφαλοχώριον στὸ ἀντ.

2. Στὸ ἀντ. ἐν τῷ σχεδίῳ.

3. Στὸ ἀντ. τῇ περιοχῇ.

εἰς ἣν μέχρι τοῦδε¹ ἐφέρετο ὑπὸ τῆς ἐπιχορατούσης διχονοίας εἰσῆλθεν ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου εἰς τάξιν τινὰ φροντίσασα περὶ ἐκλογῆς ἐφορείας, ἐν ᾧ διακρίνεται ὁ ἴατρὸς κ. Ἀστέριος Οἰκονομίδης, περὶ αὐξήσεως τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ καὶ περὶ ἀποτίσεως 80 λιρῶν ὀφειλομέρων ἀπὸ πενταετίας εἰς διδασκάλον. Ἔχει δῆμος ἀνάγκην ἀκόμη ἐπιβλέψεως πατρικῆς καὶ χειραγωγήσεως, ὡς καὶ οἱ πρόκριτοι αὐτῆς εἰπόν μοι, ἐκδηλώσαντές μοι μεγάλην χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην ἐπὶ ταῖς γονιθεσίαις καὶ ἐνθαρρυντικοῖς λόγοις οὓς ἀπέτεινα αὗτοῖς κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐνιαυσίων ἔξετάσεων.

Ἡ κοινότης ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχει 312 λιρῶν ἐτησίους προσόδους (ἐκ βοσκησίμων γαιῶν, ἐνοικίων κοινοτικῶν κτημάτων καὶ μύλων καὶ ἐκ περισσευμάτων τῶν δύο ἐκκλησιῶν), δύναται δῆμος ν' αὐξήσῃ / αὐτὰς εἰς 500 λίρας, ἀν σ. 19 φροντίσῃ νὰ ἐκμισθώσῃ τὰς θεοινὰς νομάς εἰς μᾶλλον συμφερούσας τιμάς, ὡς εἶναι δυνατόν, καὶ ἀν πληρώνωσι τακτικῶς οἱ νεμόμενοι αὐτὰς ἐντόπιοι, δπερ δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦδε. Ἐκ τῶν προσόδων τούτων μόλις ἐδαπάνησεν ἐφέτος 90 λίρας εἰς μισθοδοσίας διδασκαλίας², τὰς δὲ λοιπὰς εἰς 50 λιρῶν ἀρχιερατικὴν ἐπιχορήγησιν, ἀπόσβετιν χρεῶν τινων καὶ ἄλλας ἀνάγκας κοινοτικάς. Οὕτω ποδηγητούμενή καὶ προτρεπομένη καὶ παρ' ἡμῖν ἡ κοινότης θὰ δυνηθῇ ἐκ τῶν ἴδιων πόρων νὰ κτίσῃ καὶ νέον διδακτήριον κατάλληλον τοῦ ὑπάρχοντος ὅντος ἀνεπαρκοῦς καὶ ἀνθυγειενοῦ.

Τὸ διδάξαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προσωπικὸν ἀπηρτίζετο ἐκ 2 διδασκάλων, 1 διδασκαλίσσης καὶ 2 ἐντοπίων βοηθῶν. Ἐξ αὐτῶν διεκρίθη διὰ τὴν φιλοπονίαν καὶ τὸν φιλόπατριν ζῆλον ὁ νεαρὸς δευθυντὴς Γ. Φιλίδης, γυμνασιαστὴς ἐκ Σιατίστης, καὶ μία τῶν ἐντοπίων βοηθῶν, ἡ πρεσβυτέρα. Οἱ ἄλλοι ἀπειροι καὶ πολὺ μέτροι. Συνεστήσαμεν νὰ προσλάβωσιν ἀκόμη ἓνα δόκιμον διδάσκαλον διὰ τὸ νέον σχολικὸν ἔτος, δπερ καὶ ἐπράξαν, ὡς μοι ἤγγειλαν. Ἐνεγράφησαν δ' ἐν τῇ μικτῇ ἔξατάκτῳ σχολῆ τῆς κωμοπόλεως μαθηταὶ 219, ὃν οἱ ἡμίσεις ἀπεσύρθησαν ὑπὸ τῶν γονέων των μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀγίου³ εἰς ἀγροτικὰς ἐργασίας ἵνα ἐπανέλθωσι πάλιν τὸν Σεπτέμβριον. Ἡ τοιαύτη συνήθεια, ἥτι δυσκολώτατον εἶναι /νὰ περιορίσωμεν, κρατεῖ δυστυχῶς εἰς τὸ πλεῖστον τῆς σ. 20 ὑπαίθρου χώρας. Εἰς δὲ τὸ νηπιαγωγεῖον ἐνεγράφησαν 308 ἀρρενα καὶ θύλεα, ἀπὸ 4-7 ἑτῶν, ὃν τὰ ἡμίση μόνον παρέστησαν εἰς τὰς ἔξετάσεις. Ἡ κοινότης ἔχει ἰερεῖς 6 ἀγραμμάτους, ἐκκλησίας δὲ 2.

Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἴδρυθη ἐκεῖ καὶ αΦιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης Ἀγάπην ἀριθμοῦσα ὑπὲρ τὰ 120 μέλη φιλοτιμούμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς γενετείρας των κωμοπόλεως.

Οἱ Ἀπανωμέναι, χαρακτηριζόμενοι ὡς δύστροποι, ἐριστικοὶ καὶ δύσκολοι

1. Στὸ ἀντ. ἀκολουθοῦν οἱ λ. ἀπὸ ἐτῶν.

2. Στὸ ἀντ. διδασκάλων.

3. Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ τὴ γιορτὴ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου).

εἰς τὰς δοσοληψίας των, εἶναι εὑποροι ἔχοντες γαίας πολλὰς καὶ εὐφόρους, παραγούσας σήσαμον, βάμβακα, κέγχρον, σιτηρὰ καὶ τρεφούσας κτήνη πολλά. Συνεβούλεύσαμεν αὐτοῖς νὰ φυτεύσωσι καὶ συκαμίνους, διότι ἡ σηροτροφία οὕπω εἰσήχθη ἐνταῦθα.

Εἰς τὴν ἀλιείαν ἀσχολοῦνται ὑπὲρ τὸν 100 ἐκ τῶν νήσων καὶ παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρεπιδημοῦντες ἐνταῦθα.

Καραμπουρούν Μέγα καὶ Μικρὸν ἦ "Ανω καὶ Κάτω
20 Μαΐου 1906

σ. 21 Ἄμφοτερα τὰ ἐν λόγῳ χωρία εἶναι κτήματα Χασάν βεη, ἀπέχοντι δ' ἀλλήλων 20' τῆς ὥρας καὶ κείνται παρὰ τὸ δύμώνυμον ἀκρωτήριον (*Άιναῖον* τὸ πάλαι), ἐν ᾧ καὶ τὰ δυνατώματα. Ἕχοντι δὲ τὰ χωρία ταῦτα νῦν ἀνὰ 22 οἰκίας, ἥτοι ἐν δλῷ 44 ἑλληνοφώνους. Ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖον ἴδονται ἐν τῷ Μεγάλῳ Καραμπουρούν, ὃ διδάσκαλος ὅμως κατὰ μῆνα ἐναλλάξ μεταφέρει τοὺς μαθητάς του καὶ εἰς τὸ Μικρόν, ἵνθι παρέχεται αὐτῷ κελλίον τι ὡς διδακτήριον. Ἐνεγράφησαν δὲ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 28 μαθηταὶ—οὐδεμίᾳ δὲ μαθήτρια—διδαχθέντες ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀδριανούπολεως νωθροῦ διδασκάλου Π. Χρηστίδον, δόστις δὲν ἡδυνίθη νὰ συγχρατήσῃ αὐτοὺς πέραν τοῦ Ἀποιλίου, τραπέντας εἰς τὰς ἀγροτικὰς τῶν γονέων των ἐργασίας, εἰς ἀς καὶ ὃ διδάσκαλος κατεγίνετο συνήθως. Οὕτω κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μον¹ ἐσκάλιζε τὰ βαμβάκια του.

Σημ. Τὸ παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην δυχύρωμα Μικρὸν Καραμπουρούν ἡ Καραμπουρούνα, ἐν ᾧ κατὰ λάθος ἐσημειώθη ἐν τῷ χάρτῃ τῶν χωιστιανικῶν ἡμῶν σχολείων² ἐρυθρὸν τετράγωνον μετὰ σταυροῦ, κακῶς συγχέεται πρὸς τὸ χωρίον περὶ οὗ ἀνωτέρω³.

Β'. ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΑΜΠΑΝΙΑΣ

σ. 22 Περὶ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν ταύτην⁴ κοινοτήτων διελάβομεν ἐκτενέστερον κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος ἐν τῇ ἀπερὶ τῆς καταστάσεως τῶν 44 χωρίων τῆς Ἐπισκοπῆς Καμπανίας ἐκθέσει ἡμῶν τῆς 2 Ιουνίου 1905. Ἐκτεί-

1. Ἡ φράση στὸ ἀντ. εἶναι κατὰ τὴν ἐκεὶ ἐπίσκεψίν μον.

2. Πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ χάρτη ποὺ φέρει τὸν τίτλο «Carte des écoles chrétiennes de la Macédoine» καὶ ἔχει ἐκδοθῆ ἄ.ξ. (1902) στὸ Παρίσι (gravé et imprimé par Erhard Frères, 35 bis, rue Denfert-Rochereau, Paris). Τὰ ἴδια στοιχεῖα μὲ τὸν παραπάνω χάρτη περιλαμβάνει καὶ ἔνας ἄλλος ὅμοιος καὶ σύγχρονος χάρτης ποὺ ἐκδόθηκε, ἐπίσης χωρὶς χρονολογία, στὴν Ρώμη ἀπὸ τὸ Istituto Geografico de Agostini (Carte des écoles chrétiennes, Vilayet de Salonique).

3. Στὸ ἀντ. ἀκολουθεῖ καὶ ἄλλη παράγραφος ποὺ ἔχει ὡς ἔξῆς: Τὸ Καραμπουρούν κεῖται παρὰ τὸν ἀχαῖον Ἐμβολον, δἰον δύναται ν' ἀντικατασταθῆ ἢ ξενόφωνος λέξις. (Πρβλ. Π.Π. ἐν Ἀληθείᾳ Θεσσαλονίκης ἀρ...). Ο ἀριθμὸς τοῦ φύλλου τῆς ἐφημερίδας δὲν ἀναγράφεται.

4. Στὸ ἀντ. ἀκολουθεῖ ἡ λ. ἑλληνικῶν.

νεται δ' ἡ ἐν λόγῳ Ἑπισκοπή καὶ ἐπὶ τοῦ καζᾶ Βεροίας. Ἐκ τῶν εἰς τὸν καζᾶν Θεσσαλονίκης ὑπαγομένων χωρίων αὐτῆς κεφαλοχώρια μὲν εἶναι μόνον ἡ Κουλακιά, Βαλμάδα καὶ Γιουντζίδα, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ εἶναι κτήματα (τσιφλίκια) δύθωμανῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Λαλοῦσι δὲ τὴν σλανομακεδονικὴν ἐν τοῖς μεταξὺ Θεσσαλονίκης καὶ Λονδίου (Καρασμάχ) χωρίοις Κιρτζιλαρίω, Καϊλίω, Βαλμάδα καὶ Γιουντζίδα, ἐν τοῖς δυσὶν δύμως τελευταίοις εὖτυχῶς εἶναι πάγκοιος καὶ ίκανῶς διαδεδομένη καὶ ἡ ἐλληνική, ὥστε κρατεῖ ἐν αὐτοῖς διγλωσσία. Καὶ ἐν Κουλακιᾷ ὑπάρχουσι σλανόφωνοι βαθμηδὸν ἔξελληνζόμενοι. Ἐπίσης λαλοῦσι τὴν σλανομακεδονικὴν καὶ εἰς τὰ ἄνευ σχολείων μικρὰ τσιφλίκια Λάπραν, Μαχμούτ, Κωλοπάντσι καὶ Κάτω Καβακλί. Πάντα τὰ λοιπὰ χωρία εἶναι ἐλληνόφωνα ἀνήκοντα εἰς τὸ Ῥωμαλούν.

Ἡ πνευματικὴ κατάστασις τῶν ὑπὸ τὸν ἄγιον Καμπανίας χωρίων οὐδόλως ἐβελτιώθη, ἀδύνατον δὲ εἶναι νὰ ἐλπίσωμεν τοῦτο καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐφ' ὅσον δὲν θὰ τύχῃ καὶ ἡ ἐπαρχία ἐκείνη πνευματικοῦ πατρὸς πονοῦντος καὶ ἐνδιαφερομένου ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου τον ἀντὶ τοῦ νῦν ψοφοδεεστάτου, ἀπαιδεύτου / καὶ βωμολόχου Ἑπισκόπου¹, πρὸς δὲν οὐδένα σεβασμὸν αἰσθάνεται τὸ ποίμνιον σ. 23 τον.

Τὸ μόνον ἐφετεινὸν κέρδος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ εἶναι ἡ ἀνάκτησις τῶν δύο χωρίων Καϊλίου καὶ Κιρτζιλαρίου, ἀ προπέρων εῖχον ὑποκύψη εἰς τὸ βουλγαρικὸν κομιτᾶτον.

I. ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΟΙ

Κόυλακιά
22 Μαρτίου 1906

Κατὰ τὴν περουσινὴν στατιστικὴν κάτοικοι 2.674 πάντες Ἐλληνες καὶ ἐλληνόφωνοι πλὴν 35 οἰκογενειῶν σλανοφώνων ἐγκαταστασῶν ἐκεῖ ἐκ τῶν πλησίον ξενοφώνων τσιφλίκιων Λάπρας, Μαχμούτ, Τσαλικίου², Κωλοπαντζίου ἐνεκα τῶν πλημμυρῶν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ ἀλλων κακονυχιῶν. Εὖτυχῶς καὶ οἱ ξενόφωνοι ἔξελληνζονται.

Μαθηταὶ ἐγγραφέντες ἐν δλῳ 280, διδάσκαλοι 4.

Ἡ Κουλακιά, ἔδρα τοῦ Ἑπισκόπου Καμπανίας, διατελεῖ ἐν διαστάσει πρὸς αὐτὸν ὑβρίζοντα καὶ ὑβριζόμενον καὶ ἀπειλοῦντα νὰ καταλίπῃ αὐτὴν καὶ ἐγκατασταθῇ ἐν Γιδᾶ. Πᾶσα ἀπόπειρα ἔξωτερη ἢ ἐσωτερικὴ πρὸς βελτίωσιν

1. Πρόκειται γιὰ τὸν ἐπίσκοπο Παρθένιο, ποὺ ἀντικαταστάθηκε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1907, πιθανὸν ἔξ αἰτίας τῆς διαστάσεώς του μὲ τοὺς κατοίκους, ἀπὸ τὸν Φώτιο. Τὴν πληροφορία δοφείλω στὸν φίλο ὑφηγητὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἀθανάσιο Ἀγγελόπουλο.

2. Τὰ τσιφλίκια Μαχμούτ καὶ Τσαλίκι ἢ Τσαλίκοβο ἐντάχθηκαν στὴν κοινότητα Σίνδου.

καὶ διαρρόθμισιν τῶν περιπεπλεγμένων καὶ δυσεξελέγκτων κοινοτικῶν απη-
σ. 24 μάτων καὶ προσόδων — ὑπερβανούσσον¹ τὰς 400 λίρας ἐτησίως, ὡς καὶ / ἐν τῇ μηνημονευθείσῃ ἡμῶν ἐκθέσει ἔγραφομεν — εἶναι ματαία, ἐφ' ὅσον παραμένει ἐκεῖ ὁ νῦν Ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ γραμματέως του. Ἡ ἀδελφότης «Πρόδοδος», ἣν πέρουσιν ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ίδρυσαμεν, διελόθη τῇ ὑποκινήσει τοῦ καχυπό-
πτον Ἐπισκόπου. Τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστη καὶ ἡ μόνη ἐκεῖ συντεχνία, ἡ τῶν γεωργῶν. Ὁφείλομεν δῆμος νὰ δομολογήσωμεν, ὅτι καὶ οἱ πλειόνες τῶν κατοί-
κων τῆς Κουλακιᾶς, ἣν *(Κόλασιν)* καλεῖ ὁ Ἐπίσκοπός της, εἶναι δύστροποι καὶ πλεονέκται καὶ συμμέτοχοι εἰς καταχρήσεις κοινοτικῶν χρημάτων καὶ απημάτων.

Ἐτοιμόρροπος εἶναι καὶ ἡ ἐκκλησία των, ἵστορος ἡμισυ ἔξωτερικῶς ἔχει καταχωσθῆ ἐκ τῆς ἡλίνος τοῦ Ἀξιοῦ. Ὁθεν ἡναγκάσθησαν νὰ κενώσωσιν αὐτὴν καὶ πήξωσιν ξύλινον παράπηγμα, ἐν ᾧ ἐκκλησιάζονται, ἕως οὗ δυνηθῶσι νὰ τὴν ἀνιδρύσωσιν.

Οὕτως ἐχόντων ἐκεῖ καθόλου τῶν πραγμάτων παρήγορον εἶναι ὅτι τὰ σχολεῖα λειτουργοῦντα ἐν ἀνεκτοῖς διδακτηρίοις ενδρίσκονται σχετικῶς ἐν καλῇ καταστάσει προθυμομένων καὶ τῶν τεσσάρων διδασκάλων, Ἀθ. Κράβα, διευ-
θυντοῦ ἐντοπίον, Β. Ζαχαρίον, γυμνασιαστοῦ, Δ. Σταυρίδον, ὑποδιδασκαλι-
στοῦ, καὶ Ἐλένης Οὐζονίδον νὰ ἐπιτελέσωσι κατὰ τὸ δυνατὸν τὸ καθῆκον των. Ζωηροὶ καὶ φιλομαθεῖς ἐφάνησάν μοι καὶ οἱ μαθηταὶ οἵ ἀνήλιθον ἐφέτος εἰς 280² (πέρουσιν 252), ὅν 136 ἐν τῇ πεντατάκτῳ ἀστικῇ σχολῇ, 35 κοράσια ἐν τῷ τε-
τρατάκτῳ παρθεναγωγείῳ καὶ 108 νήπια ἐν τῷ νηπιαγωγείῳ. Ἀνάγκη εἶναι κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος νὰ προστεθῇ μία νηπιαγωγὸς τούλαχιστον εἰς τὸ διδά-
σκον προσωπικόν, /ἢν παρὰ τὰς δοθείσας ἡμῖν διαβεβαιώσεις δὲν προσέλαβον
ἐφέτος, ἵνα μὴ δαπανήσωσι πλείονας τῶν 90 λιρῶν ἐν δλω διὰ τὴν ἐκπαίδευσίν των, ἐν ᾧ καὶ γυμνάσιον δύνανται νὰ διατηρήσωσιν, ἀν θελήσωσι νὰ τακτοποιή-
σωσιν εἰλικρινῶς τὰ κοινοτικά των πράγματα καὶ ἐνοικιάσωσιν ἐγκαίρως καὶ ἀνιδιοτελῶς τὰς ἀπεράντους γαίας τῆς κοινότητος. Ἀφίνονται δῆμος ἀδιάτα-
κτα καὶ περιπεπλεγμένα καὶ δυσεξερεύνητα τὰ πάντα, ἵνα πρωτοστατοῦντος τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ δύνανται νὰ συντρώγωσι πάντες τὰ δημόσια, ὡς καὶ αὐτοὶ δὲν τὸ ἀποκρύπτονται.

Σημ. Ἡ Κουλακιὰ ὀνομάσθη οὕτως ἐκ τινος ὑψηλοῦ πύργου (=τονοκι-
στὶ κοντέ), σωζομένου ἐκεῖ ἀπὸ ἐκατονταετίας, ἐν ᾧ ἐμαρτύρησε καὶ ὁ ἐντό-
πιος Ἅγιος Ἀθανάσιος, οὗ δὲ τάφος ἐν τῇ Ἀγίᾳ Παρασκευῇ Θεσσαλονίκη³.

1. Στὸ ἀντ. ἀκολουθεῖ ἡ λ. νῦν.

2. Τὸ ἄθροισμα δῆμος τῶν ἐπὶ μέρους ἀριθμῶν ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι 279.

3. Ὁ νεομάρτυρας Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης ἡ Κολακιώτης, ὅπως εἶναι πιὸ γνωστός, γεννήθηκε τὸ 1748 στὴν Κουλακιὰ ἀπὸ πλούσιους γονεῖς (ἡ μητέρα του ἦταν σλαβόφωνη) καὶ διδάχθηκε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα στὴν Θεσσαλονίκη ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιο τὸν Πάριο. Κατόπιν συμπλήρωσε τὶς σπουδές του στὴν Ἀθωνιάδα Σχολὴ τοῦ Ἅγιου Ὁ-

«Πνογιάδα» ὀνόμασεν αὐτὴν μεταφράζων τὸ τονοκικὸν ὄνομά της δὲ Θετταλομάγνης Σακελλάριος ἐν περιγραφῇ τῆς κινητούλεως δημοσιευθείσῃ πρὸ ἐτῶν ἐν τῷ «Φάρῳ» Θεσσαλονίκης.

Κεῖται δὲ κατά τινας ἐν τῇ θέσει τῆς ἀρχαίας «Χαλάστρας», ἡτις ἀναμφιβόλιος εἶχε κληθῆ ὥστες ἐκ τῶν καταστροφῶν ἃς ἀνέκαθεν ἐπέφερεν ἐνταῦθα δὲ Ἀξιός πλημμυρίζων.

Γιδᾶς

16 καὶ 28 Μαΐου 1906

Οἰκία 115, κάποιοι 660 Ἑλληνες. Μαθηταὶ ἐγγραφ(έντες) 50 (ῶν 5 μόνον κοράσια), διδάσκαλος 1. Τὸ χωρίον τσιφλίκι διθωμανικόν.

σ. 26

Τὸ κεντρικώτατον τοῦτο χωρίον τοῦ Ρονμλονκίου, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου γίνεται καὶ ἔβδομαδιά ἀγορὰ (παζάρι), ἔχει σχολεῖον νεόδμητον λίθινον καὶ ἐκκλησίαν κομψήν καὶ εὐρεῖαν, ἴδρυματα τῶν προοδευτικῶν καὶ φιλοτόνων αὐτοῦ κατοίκων.

Ἐν τῷ τετρατάκτῳ δημοτικῷ σχολείῳ ἐδίδαξεν ὁ μέτριος διδάσκαλος Δ. Τσιτσιμήτας τοὺς 50 ἐγγραφέντας μαθητάς. Οἱ κάποιοι θέλοντι νὰ προσθέσωσι καὶ δεύτερον διδάσκαλον ἢ διδασκάλισσαν, ὅπερ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ὑπεδείξαμεν αὐτοῖς, μὴ δυνηθεῖσιν ἐκ τῶν ἰδίων πόρων νὰ φέρωσι τοῦτο εἰς πέρας. Κατὰ τὴν ἐπὶ ταῖς ἔξετάσεσι μετάβασίν μον διενήργησα μεταξὺν αὐτῶν ἔργων ἐκ δέκα περίπου λιρῶν, ἃς ἀφῆκα τοῖς ἐκεῖ ἐφόροις καὶ ἵερεσιν, ἵνα παρασκευάσωσιν αἴθουσαν παραδόσεως διὰ τὴν διδασκάλισσαν, ἡς ὁ διορισμὸς εἶναι καὶ ἄλλως ἀναγκαῖος, καθ' ὅσον καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς χωρίοις τοῦ Ρονμλονκίου κοράσια δὲν φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα, ἐν οἷς μόνος ἄρρενες διδάσκονται. Ἐπειτα διὰ τῆς προσθήκης τῆς διδασκαλίσσης θὰ καταρτισθῇ κάλλιον τὸ σχολεῖον τοῦ κεντρικοῦ τούτου χωρίου, ὅπερ δέον νὰ γίνῃ ἔξατακτον, ἵνα φοιτῶσιν εἰς τὰς δύο ἀνωτάτας αὐτοῦ τάξεις καὶ μαθηταὶ ἐξ ἄλλων πλησιοχώρων τσιφλικίων, ἀτινα μόνον τριτάξια ἢ τετρατάξια γραμματεῖα ἔχονται ὑπὸ ἀγραμμάτους καὶ ἀπαιδαγωγήτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ |ψευδο- διδασκάλους.

σ. 27

ρους, ὅπου εἶχε δάσκαλο τὸν Παναγιώτη Παλαμᾶ, καὶ τὸ 1776 πῆγε στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐκεῖ προσελήφθη στὴν ἀκολουθία τοῦ τότε πατριάρχη Ἀντιοχείας Φιλήμονος τὸν ὅποιο καὶ ἀκολούθησε στὴν Δαμασκό. Μετὰ ἀπὸ διετὴ παραμονὴ στὸ Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας ἐπέστρεψε γιὰ λίγο στὸ Ἀγιον Ὄρος καὶ κατόπιν στὴν πατρίδα του. Λίγα χρόνια ἀργότερα, μέσα στὸ γενικὸ κλίμα τρομοκρατίας ποὺ εἶχε ξεσπάσει σὲ ὅλη τὴν χώρα μετὰ τὴ γνωστὴ ἔξεγερση τοῦ 1770 (Ὀρλωφικά), συκοφαντήθηκε γιὰ ζητήματα πίστεως, συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, βασανίστηκε καὶ τελικὰ ἀπαγχονίστηκε στὶς 8 Σεπτεμβρίου 1774 (βλ. σχετικά Νικοδήμον τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔκδ. 3η, ἐπιστασίᾳ Π. Β. Πάσχου, Ἀθῆναι 1961, σ. 197-198, καὶ Ἰωάννου Μ. Περαντώνη, Λεξικὸν τῶν Νεομαρτύρων, τ. Α', Ἀθῆναι 1972, σ. 52, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία).

Νεοχώριον

Κτῆμα κατὰ τὸ ¼ τοῦ κ. Γ. Μανδούδη μετὰ οἰκιῶν 45 καὶ κατοίκων 254 ἀπάντων Ἐλλήνων. Μαθηταὶ ἐνεγράφησαν 24 εἰς τέσσαρας τάξεις διδασκόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀποφοίτου τῆς σχολῆς Γιδᾶ Α. Παπαφιλίππου, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ ὑποδιδασκαλεῖον. Τὸ χαμηλότατον καὶ σαθρὸν διδακτήριον οὕπω ἐπεσκευάσθη. Τὸ χωρίον καταβάλλει μόνον 10 λίρας εἰς μισθὸν τοῦ διδασκάλου.

Σχοινᾶς

Κτῆμα τουρκικὸν μετὰ οἰκιῶν 32 καὶ κατοίκων 185 ἀπάντων Ἐλλήνων. Οἱ κάτοικοι δὲν ἡδυνήθησαν, ὡς λέγονται, νὰ διατηρήσωσι διὰ τῶν 8 μόνον λιτρῶν, ἀς κατέβαλον, τὸν διδάσκαλόν των, διὰ τοῦτο μὴ τυχόντες ἐπιδόματος δὲν ἤνοιξαν σχολεῖον. Ἀν μὴ δοθῇ ἐπίδομα¹ εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον, δύνανται οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νὰ μεταβαίνωσι εἰς τὸν πλησίον Γιδᾶν. Ὁ ἐντόπιος ἰερεὺς ἀγράμματος ὥν ἀδυνατεῖ ν' ἀναλάβῃ καὶ διδασκαλικὰ καθήκοντα.

σ. 28

Παλαιοχώριον

16 Μαΐου 1906

Κτῆμα τουρκικὸν μετὰ οἰκιῶν 45 καὶ κατοίκων 253 ἀπάντων Ἐλλήνων. Ἐν τῷ τετρατάκτῳ γραμματείῳ ἐνεγράφησαν 25 ἄρρενες μαθηταὶ διδασκόμενοι καὶ ἐφέτος ὑπὸ τοῦ ἐκ Κρίβας² γραμματοδιδασκάλου Ἰωαννίδον, εἰς δύο οἱ κάτοικοι δίδουσιν 8 λίρας, λαμβάνοντες καὶ παρ' ἡμῖν ἐπίδομα. Τὸ διδακτήριον χαμηλὸν καὶ καλαμόπλεκτον.

Λειανοβέργι

16 Μαΐου 1906

Κτῆμα τουρκικὸν μετὰ οἰκιῶν ἔλληνοφώνων 35. Τὸ διδακτήριον ἴσογειον, ὑποφερτόν. Ἐφοίτησαν δ' ἐν αὐτῷ 24 μαθηταὶ ἀποσυρθέντες πρὸ τοῦ Πάσχα εἰς τὴν βοσκὴν τῶν ἀγελάδων των, διότι, ὡς μοι εἴπον (τὸ χωρίον δὲν ἔβαλε γελαδαρούδη ἐφέτος). Ὁ γραμματοδιδάσκαλος Ἀκριβὸς Σαραντόπονλος ἐκτελῶν καὶ παρ' ἡμῖν ζητεῖ ἐπίδομά τι πρὸς βελτίωσιν τοῦ σχολείον του.

Σημ. Κακῶς ἐν τῷ χάρτῃ τῶν ἔλλην(ικῶν)³ σχολείων φέρεται τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ ἀνύπαρκτον ὄνομα Lambouri⁴.

1. Στὸ ἀντ. βοήθημα.

2. Σήμερα Γρίβας τῆς ἐπαρχίας Παιονίας τοῦ νομοῦ Κιλκίς.

3. Στὸ ἀντ. χριστιανικῶν.

4. Βλ. τοὺς χάρτες ποὺ μνημονεύσαμε παραπάνω στὴ σημ. 2 τῆς σ. 128.

Κ ο ρ υ φ ḡ
29 Μαΐου 1906

Κτῆμα τονδρικὸν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τοῦ Ρουμλουκίου ἔχον οἰκίας 60, κατοίκους δὲ 482 Ἐλληνας¹. Ἐν τῷ σχολείῳ αὐτοῦ συνεκεντρώθησαν ἐφέτος 60 μαθηταὶ (ῶν 7 κοράσια), ἐν οἷς περιλαμβάνονται καὶ δέκα | ἐκ τοῦ πλησίον σταυροφόρων Νησελλονδίου² καὶ τῆς Παλαιοχώρας, διδαχθέντες ὑπὸ πρωτοπείρου γραμματοδιδασκάλου, τοῦ N. Δίτση ἐκ Μοναστηρίου, ἵερωθέντος τοῦ προκατόχου τού καὶ μεταβάντος εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Καψόχωραν³. Ἀντὶ τοῦ χαμηλοτάτου καὶ ἐτομορρόπου διδακτηρίου θέλουσι ν' ἀνεγέρωσι νέον ἐν τῷ εὐδεῖ περιβόλῳ τῆς ἐκκλησίας οἱ φιλότιμοι κάτοικοι, ὑπολογίζοντες τὴν πρὸς τοῦτο δαπάνην εἰς 70 λίρας, ζητοῦσι δὲ καὶ παρ' ἡμῖν βοήθημα 15-20 λιρῶν, ὅπερ καλὸν εἶναι νὰ δοθῇ αὐτοῖς εἰ δυνατὸν πρὸς ἀποπεράτωσιν ταχεῖαν τοῦ κεντρικοῦ τούτου σχολείου.

σ. 29

Κ λ ε ι δ ί

Κτῆμα τονδρικὸν μετὰ οἰκιῶν 50, κατοίκων δὲ 430 Ἐλλήνων. Τὸ διδακτηρίον τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ προσῆλθον ἐφέτος 38 μαθηταί, εἰναι διώροφον καὶ καθαρόν. Ὁ διδάσκαλος Κωνστ. Βαφείδης ἐκ Βερροίας ἐργάζεται καλῶς.

Κ α λ ύ β ι α Κ λ ε ι δ ί ου

Κτῆμα παρακείμενον τῷ ἀνωτέρῳ χωρίῳ. Ἐχει οἰκίας ἐλληνικὰς 11, κατοίκους δὲ 85. ἐκκλησιάζονται καὶ στέλλουσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ Κλειδί.

Κ ἄ λ ι α ν η - Π λ α τ ὑ - Κ α ρ υ ḡ⁴

Ἐν τοῖς τονδρικοῖς τούτοις κτήμασι δὲν διαμένουσι πλέον ἡμέτεραι οἰκογένειαι ἀντικαταστᾶσαι διὰ Τονδραθιγγάνων.

Τ σ ι ν ἄ φ ο υ ρ (ν) ο ν

σ. 30

....⁵ Μαΐου 1906

Κτῆμα τονδρικὸν μετὰ 46 οἰκιῶν, κατοίκων δὲ 340 Ἐλλήνων. Πλὴν τούτων ἔχει καὶ 12 τονδραθιγγανικὰς οἰκογενείας. Ἐν τῷ τετρατάκτῳ σχολείῳ τοῦ ἐφοίτησαν 35 μαθηταί, ὡν 5 κοράσια. Ὁ διδάσκαλος Γεώρ. Θεοδωρίδης

1. Ἀκολουθεῖ ἡ λ. πάντας στὸ ἀντ.

2. Μικρὸς συνοικισμὸς ποὺ μὲ ἄλλους δύο μαζὶ ἀποτελεῖ σήμερα τὴν κοινότητα Πρασινάδας τοῦ νομοῦ Ἡμαθίας.

3. Κοινότητα τῆς Χαλκιδικῆς στὴ Χερσόνησο τῆς Κασσάνδρας.

4. Ἡ Κάλλιανη ὀνομάζεται σήμερα Ἀλωρος καὶ ἀποτελεῖ συνοικισμὸ τῆς κοινότητας Κλειδίου τοῦ νομοῦ Ἡμαθίας. Τὸ Πλατύ ἀποτελεῖ χωριστὴ κοινότητα, ἐνῷ ἡ Καρυά ἐντάχθηκε στὴν κοινότητα Κορυφῆς τοῦ ἴδιου νομοῦ.

5. Στὸ κείμενο λείπει ἡ ἡμερομηνία.

φιλότιμος. Τὸ διδακτήριον καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ χωρίου ἐκ τῶν καλλιτέρων τοῦ Ρουμλούκιον ἰδρυμάτων. Ὁ ἐντόπιος ἐφημέριος εὐφυνὴς καὶ εὖπορος.

Τρίκαλα

Κτῆμα τονοχικὸν μετὰ 25 οἰκιῶν ἔλληνικῶν καὶ 5 τονοκαθηγάνων. Ἐν τῷ ἐλεεινῷ σχολείῳ ἐφοίτησαν 18 μαθηταὶ διδαχθέντες ὑπὸ τοῦ περούσινοῦ ἐντοπίον μονόχειρος διδασκάλου-κανδηλάπτον Ἰωάννον Ἀθανασίον ἀντὶ μισθοῦ 8 λιρῶν.

σ. 31

Π. ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΕΝ ΑΙΣ ΚΡΑΤΕΙ ΤΟ ΣΛΑΤΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΙΔΙΩΜΑ
(Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ)

Βαλμάδα (τονρκ. Gündoglar)

21 Μαρτίου 1906

Κεφαλοχώριον μετὰ κατοίκων 629 κατὰ τὴν περιστιχίην. Ἐφέτος ἐγκατεστάθησαν ἐνταῦθα καὶ 10 ἀκόμη οἰκογένειαι ἐκ Σωμιτσίου, Καϊλίου καὶ Καβακλίου. Ἀνω καὶ Κάτω, ἀγοράσασι καὶ γήπεδα πρὸς ἀνέγερσιν οἰκιῶν.

Τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει 3.000 κοινοτικὰ στρέμματα ἀνήκοντα τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ σχολείῳ εὐφοριώτατα καὶ μὴ πλημμυριζόμενα, ὡς μοι εἶπον, ὑπὸ τοῦ Ἀξιοῦ, δυνάμενα δὲ νὰ ἐνοικιασθῶσιν ἀντὶ 75-95 γροσίων τὸ στρέμμα. Ἀλλοτε ἐκ τῶν ἐνοικίων τῶν ἐν λόγῳ γαιῶν εἶχον μεγάλας προσόδους, ἐξ ὧν ἐπλήρωνον καὶ τοὺς ἴδιους ἀντῶν φόρους, ἔμενε δὲ καὶ περίσσευμα πάντοτε εἰς τὸ ταμεῖον. Δυστυχῶς διάφοροι φαγάδες ἐντόπιοι ἔχοντι πρὸ ἐτῶν ἐνοικιάσει τὰς γαίας εἰς ξένους καὶ δὴ Ἐβραίους ἐμπόρους καὶ κτηνεμπόρους διὰ 10, 15 καὶ 20 ἔτη, λαβόντες προκαταβολικῶς καὶ διασπαθήσαντες τὰ δημόσια χρήματα. Ἡ κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους τούτου ἰδρυθεῖσα Φιλόπτωχος Ἀδελφότης, ἥν ἀπαρτίζουσι 75 μέλη ἐκ τῶν νεωτέρων καταδικάζουσα τὰς πράξεις τῶν πρε-

σ. 32 σβυτέρων προσπαθεῖ φιλοτίμως, /ν' ἀπαλλάξῃ τῶν ὑποχρεώσεων καὶ ἐκμισθώσῃ ὑπὸ συμφέροντας δρούς δσας τῶν γαιῶν δυνηθῆ. Οὕτως ἡ κοινότης ἐν τῷ μέλλοντι οὐ μόνον δὲν θὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἐπιδόματος, ἀλλὰ ποδηγετούμενη θὰ δύναται καὶ νὰ συνεισφέρῃ εἰς ἐθνικὰς ἀνάγκας, ἀν μάλιστα ἀπαλλαγῇ τῶν καταστρεπτικῶν πλημμυρῶν τοῦ Ἀξιοῦ, ἐξ ὧν πολλάκις ἔχει ὑποστῆ ζημίας καὶ ἀραιώσιν τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν κατοίκων εὐτυχῶς εἶναι ἔλληνικώτατον μὴ δυνηθέντος νὰ διαδοθῇ ἐκεῖ τοῦ βονλγαρικοῦ μολύσματος. Καὶ ἡ ἐλληνικὴ δὲ γλῶσσα ἔχει ἀπὸ ἐτῶν μεγάλως διαδοθῇ ἐκ τῶν σχολείων καὶ τῆς παρακειμένης Κουλακιᾶς, τείνοντα σοῦτας δσημέραι νὰ καταστῇ καὶ οἰκογενειακῇ, καθ' δσον πλὴν τῶν γραιῶν γινώσκουσι αὐτὴν καὶ λαλοῦσι πάντες οἱ ἄλλοι. Κατὰ ταῦτα τὸ χωρίον τοῦτο, ὡς καὶ ἡ γείτων Γιοντζίδα εἶναι δίγλωσσα.

Ἐν τοῖς σχολείοις τοῦ χωρίου, ἀτινα λειτονογροῦσι ἐν διδακτηρίοις ὑποφερτοῖς, ἐνεγράφησαν μαθηταὶ ἐν δλω 101—πέρυσι 85—ἥτοι ἐν μὲν τῇ μικτῇ

δημοτικῇ σχολῇ 51 (ὤν 10 θύλεα), ἐν δὲ τῷ νηπιαγωγείῳ 50. Ἐκ τῶν δύο διδασκάλων ἡ μὲν νηπιαγωγὸς Αἰκ. Φλόκα ἐκ Θεσσαλονίκης διδάσκει ἐνταῦθα ἀπὸ τριῶν ἐτῶν φιλοτιμότερα καὶ καρποφορώτατα, ὁ δὲ γέρων Ζαχαρίας Βασιλείου, ἔχων καὶ δύο νίοντα ἀλλαχοῦ διδασκάλους, δέον τ' ἀντικατασταθῆ πλέον ὑπὸ νεωτέρων.

Σημ. Ἡ Βαλμάδα εἶναι ἡ γενέτειρα τοῦ ἀρνητοῦ/πάτριδος *N. Παπαγεωργίου*, διδάκτορος τῆς φιλολογίας, ὅστις ἔχοιμάτισεν ἄλλοτε καὶ διευθυντὴς ἀστικῆς σχολῆς Θεσσαλονίκης καὶ εἴτα τοῦ ἐν Ἀδριανούπολει Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, εἴτα δὲ μεταστὰς εἰς τὸν Βουλγάρον διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Βουλγαρίᾳ, ὅπου¹ καὶ ἔργαζεται. σ. 33

Γιουντζίδα (τούρκ. Jundžular)

22 Μαρτίου 1906

Κεφαλοχώριον μετὰ οἰκισῶν Ἑλληνικῶν 130 καὶ κατ(οίκων) 650, βουλγαρινιτικῶν δὲ 5. Μαθηταὶ ἐν ὅλῳ 68, διδάσκαλοι 2.

Καὶ τὸ χωρίον τοῦτο, ἐν ᾧ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἴκανῶς διαδοθεῖσα ὡς ἀνωτέρῳ εἴπομεν, ἔχει πολλὰς κοινοτικὰς γαίας καὶ νομὰς καὶ πόρους διασπαθωμένους. Ἐν τῷ τετρατάκτῳ μικτῷ δημοτικῷ σχολείῳ ἐνεγράφησαν 20 μαθηταὶ διδασκόμενοι ὑπὸ τοῦ χονδροκεφάλου διδασκάλου Δαρδάνη ἐκ Θεσσαλίας, ἐν δὲ τῷ νηπιοπαθεναγωγείῳ 48 κοράσια καὶ νήπια ὑπὸ τὴν μετρίαν διδασκάλουσαν Ἀνδρομάχην Ξανθίδον. Τὰ διδακτήρια αὐτοῦ εἶναι καλά, οἱ κάτοικοι δύμως ἔχουσιν ἀνάγκην ποδηγετήσεως. Εότυχῶς Ἑλληνοφρονῖσι πάντες, πλὴν τῶν δύσημέρων φθινόντων ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν Βουλγαρονιτῶν οἵτινες πρὸ δεκαετίας καὶ πλέον ἥριθμον 32 οἰκογενείας.

Σημ. Ἡ Γιουντζίδα (*Jongides*) κακῶς ἐν τῷ χάρτῃ τῶν χριστιανικῶν σχολείων τῆς Μακεδονίας ἐσημειώθη μεταξὺ Kadikoj καὶ Durmuslu², ἐνῷ κεῖται ΝΔ τῆς Κονλακιᾶς. Παρὰ τὴν Γιουντζίδα κεῖται τὸ ἐπόμενον νέον χωρίον.

Ζάτφορον

σ. 34

Κτῆμα τοῦ Ἀβέζη βέη ἐν ᾧ ἐφέτος ἐγένετο συνοικισμὸς 15 οἰκογενειῶν Ἑλληνοφώνων τὸ πλεῖστον³ ἐκ τῶν χωρίων Κορυφῆς, Κλειδίου, Τσιναφόρου καὶ Λιμπανόβου⁴, προσπαθούσων τ' ἀποκτήσωσιν ἰερέα καὶ διδάσκαλον.

Καρτζελάρι (ἢ Γκριτζάλι)

Κτῆμα τοντρικὸν μετὰ οἰκογενειῶν 35, κατοίκων δὲ 165 (ἥτοι 90 ἀρρένων καὶ 75 θηλέων). Μαθηταὶ 30 (ὤν 10 κοράσια).

1. Στὸ ἀντ. ἔνθα.

2. Ὁ συνοικισμὸς Durmuslu ἢ Δουμουρλῆ ἢ Δερμίτσα ἐντάχθηκε στὴν ἀρχὴ στὴν κοινότητα τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, ἀλλὰ διαγράφηκε τὸ 1927 ὡς ἀκατοίκητος.

3. Στὸ ἀντ. τῶν πλείστων.

4. Σήμερα Αἰγίνιον τοῦ νομοῦ Πιερίας.

Α. Μητρόπολη Θεσσαλονίκης		Β. Επισκοπή Καμπανίας		Γ. Μητρόπολη Βοδενόν		Δ. Επισκοπή Πολυανῆς		Ε. Μητρόπολη Κασσανθετέας						
Ονομασία κομμόπολης ή χωριού παλιά και νέα	γλωσσική κατάσταση κατόπιν (μητρώη γλώσσα)	Έλληνες η έλληρος φωνογράφους	σλαβόφωνοι	Έλληνες μητρόπολες	σλαβόφωνοι	Έλληνες μητρόπολες	σλαβόφωνοι	Έλληνες μητρόπολες	σλαβόφωνοι					
1 Ασβετοχώρι	σλαβόφωνοι	2.216	2.206	4.422	4.422	1	1	381	383	764	10	1		
2 Αειθάτι (Λητή)	»	725	670	1.395	1.395	1	1	2	163	89	252	4	1	
3 Δαύτ-Μπαλί (Ωραιόκαστρο)	»			186 50*	236*		1	1	18	4	22	1	1 7 1	
4 Νεοχωρούδι	»			415* 175*	590*		1	2	38	36	74	2	1 20 2	
5 Γραδοβόρι (Γραδεμπόριο, σήμερα Πεντάλοφος)	»			280* 470*	750*		1	1	31	14	45	2	1 50 2	
6 Χαρμάνκιοι (Έλευθέρια)	»			217	217		1	1	2	42	11	53	2	
7 Τεκέλι (Σίνδος)	»	155	125	280 18	298		1	1	24	5	29	1		
8 Καβακλί Κάτω (δὲν υπάρχει σήμερα)	»			30*	30*								1 20 1	
9 Δουδουλάρ (Διαβατά)	»			130*	130*								1 6 1	
10 Αραπλί (Νέα Μαγνησία)	»			75* 75*										
11 Μπάτζα (Μελισσοχώρι)	έλληνηνόφωνοι			2.400	2.400	1		1	2	143	82	225	4	1
12 Δρυμίγκλαβι (Δρυμός)	»			2.440	2.440	1		1	2			188	4	
13 Λαϊνά (Λαγυνά)	»			875	875		1	1	2			111	2	
14 Χορτάτης	»			2.306	2.306	1		1	2			365	4	
15 Καπουτζίδες (Πυλαία)	»	768	742	1.510	1.510		1	1	2			198	2	
16 Έπανομή	»			2.940	2.940	1		1	2			527	5	
17 Καραμπουρούν Μέγα και Μικρό (Έμβολο)	»			220*	220*		1	1	28	28	1			
B. Επισκοπή Καμπανίας														
18 Κουλακιά (Χαλάστρα, σήμερα Πύργος)	»			2.674	175* 2.849*	1	1	1	3			279	4	
19 Γιδᾶς (Άλεξανδρεία)	»			660	6.0		1	1	45	5	50	1		
20 Νεοχώρι	»			254	254		1	1			24	1		
21 Σχοινάς (άνήκει στὸ δῆμο Ἀλεξανδρείας)	»			185	185									
22 Παλαιούχωρι (άνήκει στὴν κοινότητα Λιανοβεργίου)	»			253	253		1	1	25		25	1		
23 Λιανοβέργιη	»			175*	175*		1	1			24	1		
24 Κορυφή	»			482	482		1	1	53	7	60	1		
25 Κλειδί και Καλύβια Κλειδίου	»			515	515		1	1			38	1		
26 Τσινόφορο (Πλάτανος)	»			340	340		1	1	30	5	35	1		
27 Τρίκαλα	»			125*	125*		1	1			18	1		
28 Βαλμάδα (Άνατολικό)	σλαβόφωνοι			629	629		1	1			101	2		
29 Γιουντζίδες (Κύμινα)	»			650	650		1	1	20	48	68	2		
30 Ζάτφορο	έλληνηνόφωνοι			75*	75*									
31 Κιρτζιλάρ (Άδενδρο)	σλαβόφωνοι	90	75	165	165		1	1	20	10	30	1		
32 Καγιαλί (Βραχιά)	»	145	100	245	245		1	1	26	2	28	1		
33 Λάπρα (άνήκει στὴν κοινότητα Σίνδου)	»			45*	45*									
34 Κωλοπάντζι (σήμερα άκαποικητό)	»			40*	40*									
Γ. Μητρόπολη Βοδενόν														
35 Ζορμπάς (Μικρό Μοναστήρι)	»			335	335*		1	1	2	22	20	42	2	
36 Σαρίτσι (Βαλτοχώρι)	»			305*	305*		1	1	2	18	18	36	3	
37 Τσοχαλάρ (Παρθένιο)	»			180*	180*		1	1			13	1		
38 Γιαλιατζίκη (Νέα Χαλκηδόνα)	»			320	320									
39 Κουφάλοβο Ανά, Κάτω, Μεσαίο (Κουφάλια)	»			2.432	2.432								2 120 2	
Δ. Επισκοπή Πολυανῆς														
40 Τοψιν (Γέφυρα)	»			178	178		1	1	25	2	27	1		
41 Καβακλί Ανά ή Λευκές (Άγιος Αθανάσιος)	»	40	36	76	76		1	1		16	1			
Ε. Μητρόπολη Κασσανθετέας														
42 Βασιλικά	έλληνηνόφωνοι			2.000*	2.000*	1	1	2		300*	5*			
43 Ζουμπάτες (Τρίλιοφος)	»			1.260	1.260	1	1	2	89	55	144	3	1	
44 Σέδες (Θέρμη)	σλαβόφωνοι			65*	65*			1		4	1			
Σύνολο				31.827	3.845	35.672	7	1	1	15	54	2.443	79	6 7 223 9

Πρὸ τριακονταετίας τὸ χωρίον ἡρίθμει περὶ τὰς 100 οἰκογενείας, ὧν αἱ πλείους μετάχησαν εἰς Κονδυλιάν καὶ Βαλμάδα ἐνεκα τῶν πιέσεων τῶν βέηδων.

Οἱ κάτοικοι ὑποκύπαντες προπέρσιν εἰς τὴν βουλγαρικὴν πίεσιν καὶ κλείσαντες τὸ σχολεῖον φαίνονται νῦν ἐλληνοφρονοῦντες, γινώσκονται δὲ οἱ πλείους καὶ τὴν ἐλληνικὴν πλὴν τῶν γνωμάτων κορασίων, δι' ὃ καὶ ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ διορίσωμεν τηπιαγωγόν.

^{σ. 35} Ὁ διδάσκαλος Χρ. Ιωαννίδης Ηεροβίτης ἐργάζεται καλῶς μετὰ ζήλου, ὡς καὶ δὲ ἐντόπιος ιερεὺς Παπακωνσταντῖνος. Τὸ διδακτήριον εἶναι διώροφον, δεῖται ὅμως μικρᾶς ἐπισκευῆς. Ἡ ἐκκλησία ἐκτίσθη τῷ 1819. Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ἔξεσκλάβωσα ἀπὸ τὰ (εἶναι ἐσβεσμέναι διὰ τὸν φόβον τῶν Τούρκων τέσσερες πέντες λέξεις) ἐγὼ δὲ Ρίζος Παπαζαχαρίου Ζοριώτης πακάλης εἰς γιαλοῦ πόρταν¹.

Καὶ λι

21 Αεκεμβρίου, 11 Ιουνίου 1906

Κτῆμα τονοχικὸν ἔχον οἰκίας 40, οἰκογενείας δὲ 45 καὶ κατοίκους (ἀρρενας 145 + 100 θήλεις) ἐν ὅλῳ 245 ἐλληνοφρονοῦντας. Μαθηταὶ ἐγγραφέντες 28 ὥν 2 κοράσια.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου φαίνονται διστακτικοὶ καὶ ἀπρόθυμοι. Ὅποκύψαντες ὡς γνωστὸν εἰς τὸ βουλγαρικὸν κομιτᾶτον ἐπανῆλθον πέρσιν εἰς τὰ πάτρια. Ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ παρακείμενον ἀντῆ μικρὸν διδακτήριον τὸν χειμῶνα περικλύζονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀξιοῦ καθισταμένης οὕτως ἀδυνάτου της εἰς ἀντὰ μεταβάσεως ἄνευ λέμβου. Ὅθεν προύτερόφαμεν τοὺς χωρικοὺς ἵνα στήσωσι ξυλίνην γέφυραν διενυκολύνοντας τὴν ἄβροχον μετὰ τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐκκλησίας συγκοινωνίαν, δι' δὲ καὶ ἐξιτησαν δίλιξον συνδρομὴν ὑποσχεθέντες νὰ καταβάλωσι ἀντὸν τὰ λουπά. Ὁ ὑποδιδασκαλιστὴς Γεώργιος Ἀγγέλον, ρωθόδος καὶ ὀκνηρός, συχρότατα ἀπονοτάζει τῆς θέσεώς του, χρήσιμος ἴσως ὥν δι' ἐξωτερικὴν τινὰ μόνον ἐργασίαν. Περὶ τὰ 20 κοράσια περιάγοντιν ἀνὰ τὰς ὄδοις δυνάμενα νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀνάγκη καὶ ἐνταῦθα διορισμοῦ τηπιαγωγοῦ δι' ἦν, ὡς μοι εἴπε τελευταίως δὲ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας, τὸ χωρίον δύναται νὰ δώσῃ καὶ 3-4 λίρας.

σ. 36

Λάπρα

Κτῆμα τονοχικὸν μετὰ 9 οἰκογενειῶν σλαυοφρονοῦντων ἐλληνοφρονοῦντων.

1. Πρόκειται πιθανὸν γιὰ τὴν Πύλη τοῦ Γιαλοῦ τῶν τειχῶν τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ βρισκόταν στὸ δυτικὸ ἄκρο, ἐκεῖ ὅπου ἡ σημερινὴ πλατεῖα Ἐμπορίου· βλ. πρόχειρα στοῦ Χ. Μπακιρτζῆ, Ἡ θαλασσία δχύρωση τῆς Θεσσαλονίκης, «Βυζαντινά», τ. 7 (1975), σ. 323-324.

Μαχμούτ τσιφλίκι ή Μαχμούτοβον

Διεσκορπίσθησαν αἱ ὀλύγαι σλανόφωνοι οἰκογένειαι τοῦ τσιφλικίου τούτου εἰς Κουλακιὰν καὶ Λάπραν.

Τσαλίκι

Κατακλυσθὲν ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀξιοῦ διελύθη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ὁ ἔλληνοφρονῶν σλανόφωνος συνοικισμὸς τοῦ τσιφλικίου τούτου, οὐδὲ η κομψὴ ἐκκλησία καὶ τὸ παρ' αὐτὴν μικρὸν σχολεῖον ἐπιφαίνονται ἐν μέσῳ¹ τῶν ὑδάτων.

Κωλοπάντζι

Κτῆμα τονδρικὸν ἔχον 8 σλανόφωνος ἔλληνοφρονούσας οἰκογενείας ἐκκλησιαζομένας ἐν Δεκελί.

Γ'. ΜΗΤΡΟΝΟΛΙΣ ΒΟΔΕΝΩΝ

Τρία ἐναπομένοντι ρῦν χωρία καὶ ταῦτα τσιφλίκια καὶ σλανόφωνα τῆς Μητροπόλεως Βοδενῶν ἐν τῷ Καζῆ Θεσσαλονίκης, δὲ Ζορμπᾶς, τὸ Τσοχαλάρι καὶ τὸ Σαρίτσι. Ὑποκύψαντα δὲ εἰς τὴν βονλγαρικὴν πίεσιν ἀνεκτήθησαν πέρυσι. Τὰ σπουδαιότατα χωρία Κονγάλια καὶ Γιαλιτζίκι πιεζόμενα ἐμμένονται ἀκόμη ἐν τῷ Βονλγαρισμῷ. | Ἐν ἄπαισι τοῖς χωρίοις τούτοις τῆς Μητροπόλεως Βοδενῶν ἡ γνῶσις καὶ διάδοσις τῆς ἔλληνικῆς εἶναι σφόδρα περιωρισμένη.

Z o r μ πᾶς

21 Δεκεμβρίου

Τὸ χωρίον τοῦτο κτῆμα τονδρικὸν ἔχει οἰκίας 58, στέφανα δ° 67 καὶ κατοίκους...² ἔλληνοφρονοῦντας νῦν. Μαθηταὶ ἐνεγράφησαν ἐφέτος 42 (ἢ 20 κορασία). Τὸ σχολεῖον μετὰ τὰς γενομένας ἐπισκενάς εἶναι καλόν. Ὁ ἐκ Βαλμάδας ὑποδιδασκαλιστῆς Χρ. Παπαδόπουλος μέτριος ὡς διδάσκαλος ἔχει δεξιότητά τινα εἰς ἄλλας ἑξωτερικὸς ἔθνικὰς ἐργασίας ἐξ ὅν πολλάκις³ παραμελεῖ τοὺς μαθητάς του. Ἡ νηπιαγωγὸς Θάλεια Γεωργίου, ἀπόφοιτος Αστικῆς Σχολῆς, κατέβαλε φιλοτίμους κόπους πρὸς συγκράτησιν τῶν κορασίων καὶ διάδοσιν τῆς ἔλληνικῆς. Ὁ ἰερεὺς τοῦ χωρίου Παπαδημήτριος ἐκ Βαλμάδας τῷ 1904 ἐβονλγάριζεν ἐν Τοφίν.

Σαρίτσι

21 Δεκεμβρίου καὶ 19 Μαΐου 1906

Κτῆμα τονδρικὸν μετὰ οἰκιῶν 50, στέφανων δ° 61 καὶ κατοίκων....⁴ ἔλ-

1. Στὸ ὄντ. ἐν τῷ μέσῳ.

2. Στὸ κείμενο λείπει ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων.

3. Στὸ ὄντ. συνήθως.

4. Λείπει στὸ κείμενο ὁ ἀριθμός.

ληνοφρονούντων νῦν. Τὸ σχολεῖον αὐτοῦ εὐάερον καὶ καθαρόν. Ὁ διδάσκαλος Τραϊανὸς Πεντέλης ἐκ Κονφαλίων εἶναι φοφοδεής, δάθυμος καὶ ἀγράμματος. δέον νὰ διαγραφῇ τοῦ καταλόγου τῶν διδασκάλων. Ἐκ τῶν μαθητῶν του μόλις σ. 38 3-4 ἐφέλλιζον δλίγα ἐλληνικὰ κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψίν /μον. Εὐτυχῶς εἰργάσθη μετὰ καρποφόρου ζήλου ἡ βραδύτερον σταλεῖσα ἐκεῖ μετὰ τῆς μητρός της μικρὰ νηπιαγωγὸς δάπτρια Οὐρανία Χρ. Κοζαμάνη, ἥτις δλίγα μὲν γράμματα γινώσκει, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ ἐν τῷ σχολείῳ 36 κοράσια καὶ παιδία καὶ νὰ διαδώσῃ μεταξὺ αὐτῶν τὴν ἐλληνικὴν ἐντὸς δλίγων μηνῶν. Ὁ βοηθὸς διδάσκαλος πράκτωρ Νικολ. Σωτηριάδης ἐκ Θάσου λυσιτελῶς ἐπίσης ἐργάζεται ἐκεῖ. Ὁ ιερεὺς τοῦ χωρίου Παπαντώνης, ἐντόπιος, φαίνεται καλός. Ἡ κοινότης ἔχει καὶ εἰσόδημα 20 λιρῶν ἐκ παντοπωλείου καὶ πανδοχείου κειμένου κάτωθεν τοῦ σχολείου. Ἐκ τῶν 36 μαθητῶν 18 ἔσαν κοράσια.

Τ σ ο χ α λ ἄ ρ ι

21 Δεκεμβρίου

Κτῆμα τουρκικὸν μετὰ οἰκιῶν 36 ἐλληνοφρονούντων νῦν.

Τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου ἐπεσκενάσθη καλῶς. Διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν ὅμως καὶ ιωθρότητα τοῦ γέροντος διδασκάλουν. Β. Μαρτζοπούλου, τὴν ἀνικανότητα τοῦ ιερέως Παπαντωνίου, δστις δυσκολεύεται εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ἐλληνικῆς, καὶ τὴν ἀκηδίαν τῶν ἐντοπίων μόλις 13 παιδία ἐφοίτησαν εἰς τὸ σχολεῖον ἀτάκτως, ὑπὲρ τὰ 20 δ' ὡς μοι εἴπον πλανῶνται ἔξω. Ἀτυχῶς καὶ ὁ ἀντικαταστήσας τὸν ἐκ φόβου καταλιπόντα τὴν θέσιν του Μαρτζόπουλον ἀπόφοιτος τοῦ γυνασίου Λαμίας¹ δὲν ἐδείχθη ὑπέρτερος τοῦ /προκατόχου του εἰ καὶ εἶχεν ἐκλίπει ὁ φόβος. Εἶναι ἀνάγκη νὰ διορίσωμεν καὶ ἐνταῦθα διδασκάλισσαν πρὸς εὑρυτέραν διάδοσιν τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἢν μόλις δέκα ἄνθρωποι ἐννοοῦσιν.

Δ'. ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΠΟΛΥΑΝΗΣ

Δύο χωρία ἔχει νῦν ἐν τῷ Καζᾶ Θεσσαλονίκης ἡ Ἐπισκοπὴ Πολυανῆς, τὸ Τοφὶν καὶ τὰς Λεύκας ἢ Ἀνω Καβακλῆ. Ἀμφότερα εἶναι τσιφλίκια, γλῶσσαν δ' ἔχουσιν ἐν χρήσει τὴν σλανομακεδονικήν. Ἀποσκιτῆσαν τὸ Τοφὶν ἐπανῆλθε πέρυσιν εἰς τὰ πάτραια.

Τ ο ψ ι ν

19 Μαΐου 1906

Κτῆμα τοῦ Σαούλ Μοδιάνου μετὰ οἰκιῶν 34 καὶ ψυχῶν 178 ἐλληνοφρονούντων νῦν. Ἐκτὸς τούτων ἔχει καὶ 12 τουρκαθιγγανικὰς οἰκίας ἐκ ψυχῶν 64. Τὸ χωρίον τούτο ενδίσκεται ἐν κτηνώδει καταστάσει. Τὸ φρόνημα αὐτοῦ καλαρώτατον. Τὴν ἐλληνικὴν ψελλίζονται 4-5² ἄνθρωποι. Τὸ διδακτήριον μικρὸν

1. Στὸ ἀντ. ἡ φράση εἶναι ἀπόφοιτος ὑποδιδασκαλείον τῆς ἐλευθέρας πατρίδος.

2. Στὸ ἀντ. 8-10.

κελλίον ἰσόγειον ἐν τῷ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾧ εῦρον ὁκλαδὸν καθημένους
7 μαθητὰς μόνον ἐκ τῶν 27 ἐγγραφέντων, κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ διδασκάλου.
Ἐφοίτησαν ἐπί τινα χρόνον καὶ 2 κοράσια. Ὁ διδάσκαλος Σπ. Παπακωνσταν-
τίνου ἐκ Σελίου φιλότιμος μὲν ἀλλ ὅλως ἀνίκανος καὶ ψυφοδεής. Ὁ τυχοδιω-
κτικὸς Κοῆς ἱερεὺς Μανασσῆς, ἀγνοῶν τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν, διαφῆσε σ. 40
δακοποτῶν καὶ ἐφίζων μετὰ τῆς θυγατρός του καὶ τῶν ἐντοπίων ἀποβάνει ἐπι-
ζημιώτατος. Δι' δὲ ἀνάγκη τάχιστα ν' ἀντικατασταθῇ. Διοριστέα καὶ ἐνταῦθα
νηπιαγωγός.

Λεῦκες ἢ Ἄνω Καβακλὶ

19 Μαΐου 1906

*Κτῆμα τοιχικὸν ἔχον οἰκίας 16, ψυχὰς δὲ 76 (ῶν 40 ἄρρενες + 36 θῆλεις)
έλληνοφρονούσας.*

Τὸ χωρίον ἐνοικιασθὲν δι' ἐπταετίαν ὑπὸ τοῦ Σαούλ ἡρίθμει πρό τινων
ἐτῶν τοιπλασίους κατοίκους. Τὸ σχολεῖον αὐτοῦ εἶναι κελλίον ἰσόγειον ἀνευ
θρανίων, ἐν ᾧ διδάσκει 16 μαθητὰς ὁ φιλότιμος ὑποδιδασκαλιστῆς Παναγιώτης
Ἀβραμίδης. Ὁ ἱερεὺς Θεόδονός ἱερομόναχος ἐκ Ρουμλονκίου φαίνεται δρα-
στήριος, γυνώσκει δὲ καὶ τὸ ἐπιχώριον σλανομακεδονικὸν ἴδιωμα, διὸ δύναται
νὰ τοποθετηθῇ ἐν ἐπικαιροτέρᾳ θέσει, οἷον ἐν Τοφίν. Οἱ παραμείναντες κάτοικοι
τοῦ χωρίου ἐννοοῦσι πάντες τὴν ἐλληνικήν. Ἡ ἐκκλησία ἐκτίσθη τῷ 1817.

Ε'. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ

Τοία εἶναι τὰ ἐν τῷ καζᾶ Θεσσαλονίκης χωρία τῆς Μητροπόλεως Κασσαν-
δρείας, τὰ Βασιλικά, Ζονυπάτες καὶ Σέδες, ἀ ἐπεσκέψθη πολλάκις ὁ ἐπιθεω-
ρητής κ. Παπαζαχαρίου μετὰ τῶν ἄλλων χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς ὑποβαλὼν
τὴν / περὶ τούτων ἔκθεσιν. ^{σ. 41} Ἐξ αὐτῶν τὰ Βασιλικά, κωμόπολις ὡραία καὶ φι-
λοπρόσodoς καὶ οἱ Ζονυπάτες εἶναι κεφαλοχώρια ἐλληνικώτατα ὡς γνωστὸν
καὶ ἐλληνόφωνα, αἱ δὲ Σέδες εἶναι κτῆμα τοιχικόν, ἐν ᾧ πρὸς τῇ ἐλληνικῇ
ἀκούεται καὶ ἡ σλανομακεδονική. Ἐπισκεφθέντες καὶ ἡμεῖς τὸν Ζονυπάτες
καὶ Σέδες σημειούμεθα τάδε.

Ζούμπατες

20 Μαΐου 1906

*Κεφαλοχώριον μετ' οἰκιῶν 210 καὶ κατοίκων 1.260 κατὰ τὴν τελευταίαν
τοιχικήν (ικήν) στατιστικήν. Μαθηταὶ 144, διδάσκαλοι 3.*

Τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει διδακτήριον εὐδύχωρον καὶ εὐάερον διηρημένον εἰς
δύο μέρη. Λειτουργεῖ ἐνταῦθα πεντάτακτος δημοτικὴ σχολὴ μικτὴ ἐξ 97 μα-
θητῶν (ῶν 30 κοράσια), διδασκομένων ὑπὸ τοῦ καλοῦ διδασκαλιστοῦ Αθαν.
Ρήγα καὶ μιᾶς βοηθοῦ ἀποθανούσης, καὶ νηπιαγωγεῖον μετὰ 47 νηπίων (ῶν
25 κοράσια) ὑπὸ τὴν πρωτόπειρον μὲν ἀλλὰ φιλόποιον νηπιαγωγὸν Αἰκ. Φραγ-

κοπούλλον. Καὶ ἐνταῦθα οἱ μαθηταὶ ἀποσύρονται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαΐου εἰς ἀγροτικὰς ἐργασίας, ἐπανέρχονται δὲ τὸν Σεπτέμβριον. Ἡ κοινότης ἔχει ἑτήσιον πρόσοδον 130 λιρῶν (ἥποι 80 ἐξ ἀγρῶν καὶ 50 ἐκ περισσευμάτων τῆς ἐκκλησίας), δαπανᾶ δὲ μόνον 60 εἰς τὸ σχολεῖον της. Καὶ ἐνταῦθα τὸ μικρόβιον

σ. 42 τῆς διχονοίας εἶναι σφόδρα διαδεδομένον ὑπὸ τοῦ ἐφιστικοῦ καὶ στραβοκεφάλου μουνχτάρη Ζαχαρίου Παπαγοηγορίου καὶ ἄλλων. Ἰσως ἐπιδράσῃ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς κοινότητος ἡ νεωστὶ ἰδρυθεῖσα ἐξ 90 μελῶν ἀδελφότητος. Τὸ χωρίον ἔχει δύο ἐκκλησίας λειτουργούσας ἐκ περιτροπῆς καὶ ἴερεῖς 3 ἀγραμμάτους.

Σ ἐ δ ε ζ

20 Μαΐου 1906

Τὸ χωρίον τοῦτο ἔχον ἔκτασιν 27.000 στρεμμάτων ἀνήκειν ἄλλοτε τῇ γνωστῇ τῆς Θεσσαλονίκης οἰκογενείᾳ Ρογκότη, πωληθὲν ὑπὸ αὐτῆς ἀντὶ 11.500 λιρῶν τῷ Ἀλῆ πασᾶ, δστις ἐκ τῶν 26 ἐλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἱ εἰργάζοντο ἔκει πέρυσι, ἀφῆκε μόνον τὴν 13 ἀντικαταστήσας διὰ τοντοριγγάνων τὰς λοιπὰς ἐκδιωχθείσας καὶ διασκορπισθείσας εἰς τὰ παρακείμενα ἐλληνικὰ κεφαλοχώρια. Αἱ μένουσαι 13 οἰκογένειαι εἶναι δίγλωσσοι λαλοῦσαι τήν τε σλανομακεδονικήν, ἥτις φαίνεται μητρικὴ αὐτῶν γλῶσσα, καὶ τὴν ἐλληνικήν, ἥν ἐξέμαθον ἐκ τοῦ μετὰ τῶν παρακειμένων ἐλληνικῶν τῆς Χαλκιδικῆς χωρίων συγχρωτισμοῦ. Ὡς διδακτήριον τοῦ χωρίου ἔχοντις μέχρι τοῦτο σκοτεινὸν παρὰ τὴν ἐκκλησίαν κελλίον ἔχον ώς μόνον κόσμημα μακρὰν καὶ χονδρὸν δοκόν, ἐφ' ἣς ενδον καθίμενα 4 παιδία χλωμά, διδασκόμενα ὑπὸ τοῦ ἐκ Βεροίας σ. 43 ἡλιθίου /διδασκάλον Δ. Μωραΐδον, δστις ἀπὸ ἐτῶν μέρων ἐνταῦθα μισθοδοτεῖται διὰ 18 λιρῶν. Ὁ ἐφημέριος Παπαϊωάννης ἐκ Σιατίστης κατ' ἀνάγκην θὰ διδάσκῃ τὰ δλίγα τοῦ χωρίου παιδία λαμβάνων μικρὸν ἐπίδομα 3-4 λιρῶν, ἔως οὗ αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκογενειῶν. Τὸ χωρίον τοῦτο, ώς ἐπληροφορήθην, πωλεῖται, προθυμοῦνται δὲ ν' ἀγοράσωσιν αὐτὸν οἱ Καποντζηδηνοὶ καὶ ἄλλοι¹.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Σπουδαίως πρέπει ν' ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς τὸ ζῆτημα τῆς βελτιώσεως τῶν σχολείων τῶν ἀπόρων χωρίων καὶ τσιφλικίων, εἰς ἀ δὲν παρέχομεν ἐπίδομα ἢ τὸ παρεχόμενον εἶναι ἀνεπαρκὲς πρὸς συντήρησιν ὑποφερτῶν διδασκάλων.

Τὰ χωρία ταῦτα, ὅντα ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλληνόφωνα, μὴ δυνάμενα ἐξ ἴδιων πόρων νὰ καταβάλλωσι μισθὸν 18-20 λιρῶν εἰς τὸν διδάσκαλόν των, πῶς θ' ἀναπτυχθῶσιν; Τὸ πρακτικότερον καὶ συμφερότερον, νομίζομεν, εἶναι νὰ μορφώσωμεν δπωσδήποτε τοὺς ἐπιδεκτικοὺς βελτιώσεως ἴερεῖς, νὰ παρασκενά-

1. Στὸ ἀντ. ἀκολουθεῖ καὶ ἄλλη παράγραφος ποὺ ἔχει ώς ἔξῆς: 40. Βασιλικά. Ηερὶ αὐτῶν ἔγραψεν ὁ ἐπιθεωρήσας κ. Παπαζαχαρίου.

σωμεν δὲ καὶ ἄλλονς τοιούτους ἰερεῖς-διδασκάλονς ἐν τε τῷ ὑποδιδασκαλείῳ καὶ ἐν ἰεροδιδασκαλείοις, ἀ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἴδονθῶσι δαπάνη, εἰ δυνατόν, Μητροπόλεων τινων, μονῶν καὶ εὐπόρων κοινοτήτων. Οὕτως ἡ Μητρόπολις Θεσσαλονίκης δύναται νὰ ἴδούσῃ τοιοῦτον ἐν τῇ Μονῇ /τῶν Βλαταίων, ἐπίσης ἐν τῇ σ. 44 Μονῇ τῆς Σφηνίσσης (ἐπαρχίας Κίτρους)¹ δύναται νὰ λειτουργήσῃ ἄλλο, ὡς καὶ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Εἰκοσιφοινίσσης (παρὰ τὸ Ηλύγαιον)².

Αἱ ἐν λόγῳ μοναὶ, ὡς καὶ ἄλλαι ἐν Μακεδονίᾳ εἰναι σταυροπηγιακαί, ἔχουσι δ' ἵκανην περιουσίαν καὶ προσόδους δαπανωμένας ὑπὸ δκνηρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μοναχῶν. Οὕτως ἀφ' οὗ τὰ τοιαῦτα μικρὰ καὶ ἀποφα χωρία ἀδυνατοῦσι νὰ μισθοδοτῶσι καὶ διατηρῶσι δύο πρόσωπα, ἰερέα καὶ διδάσκαλον, καὶ ἐὰν ἔχωσι τοιούτους, θὰ εἰναι πάντες ἀγράμματοι, θὰ δύνανται δμως δπωσδήποτε νὰ πληρώνωσιν ἔνα ἰερέα μεμορφωμένον πως, ἐκπληροῦντα δὲ καὶ χρέη διδασκάλον.

Ἡ ἴδρυσις ἰεροδιδασκαλείον θὰ συντελέσῃ πρὸς τούτους σπουδαίως εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου, ὅστις ἐν Μακεδονίᾳ καὶ πανταχοῦ τῆς ὑποδούλου πατρίδος εὑρίσκεται ἐν οἰκτρῷ ἀπαδενσίᾳ καὶ ἐν ἐλεεινῇ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καταστάσει, ἀδυνατῶν νὰ συνεισφέρῃ τι εἰς τὸν ἐνταῦθα διεξαγόμενον μέγαν ἥμιον ἀγῶνα, εἰ μὴ μόνον βλάβην. Εὖνόητον εἰναι ὅτι τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ζήτημα χρήζει συντόνου προσοχῆς καὶ συστηματικῆς ἐργασίας πρὸς ταχίστην, εἰ δυνατόν, διεκπεραίωσιν. Καὶ πρὸς τοῦτο ἔχομεν ἀνάγκην τῆς εἰλικρινοῦς καὶ προθύμου συναρωγῆς τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν Μητροπόλεων.

‘Ο Γερ(ικός) Ἐπιθεωρητής
Δ. Μ. Σάρρος

Γ. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

Τὰ στοιχεῖα ποὺ μᾶς δίνει ἡ ἔκθεση τοῦ Σάρρου γιὰ τὸν πληθυσμό, τὰ σχολεῖα, τοὺς μαθητές, τοὺς δασκάλους καὶ τοὺς συλλόγους τῶν διαφόρων χωριῶν τοῦ καζᾶ Θεσσαλονίκης, τὰ συγκεντρώνουμε ὅλα στὸν πίνακα τῶν σσ. 136-137, στὸν ὅποιο καταχωρίζουμε κάθε χωριὸ τόσο μὲ τὸ παλιὸ ὅσο καὶ μὲ τὸ νέο του ὄνομα, ἀν ἔχῃ σήμερα μετονομαστῇ. “Οπου ἡ ἔκθεση δὲν ἀναφέρει ἀκριβῆ ἀριθμὸ κατοίκων, ἀλλὰ μόνον οἰκογενειῶν, ὑπολογίζουμε ἀπὸ 5 μέλη κατὰ μέσον ὅρο τὴν οἰκογένεια καὶ σημειώνουμε μὲ ἀστερίσκο τὸν

1. Πρόκειται γιὰ τὴ μονὴ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου καὶ τὸ συνοικισμὸ Σφηνίσσης ἡ Σφήνιτσας, ποὺ σήμερα, μαζὶ μὲ ἄλλους δύο οἰκισμούς, ἀποτελεῖ τὴν κοινότητα Ἀγκαθιᾶς (πρώην Γριτζάλη) τοῦ νομοῦ Ἡμαθίας.

2. Γιὰ τὴ μονὴ τῆς Εἰκοσιφοινίσσης βλ. πρόχειρα στὴ νεώτερη μονογραφία τοῦ Κωνσταντίνου Τσιάκα, Ἰστορία τῆς ιερᾶς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης Παγγαίου, Δράμα 1958, ὅπου καὶ ἡ προηγούμενη βιβλιογραφία.

σχετικό άριθμό στὸν πίνακα. Γιὰ δύο χωριά, τὸ Γιαλατζίκ (σήμερα Νέα Χαλκηδόνα) καὶ τὸ Κουφάλοβο (Κουφάλια), ποὺ κατοικοῦνταν τότε ἀποκλειστικὰ ἀπὸ βουλγαρίζοντες σλαβόφωνους καὶ τὰ ὅποια δὲν μνημονεύει καθόλου στὴν ἔκθεσή του ὁ Σάρρος, δανειζόμαστε τοὺς σχετικοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τὸ σύγχρονο σχεδὸν βιβλίο τοῦ D. M. Brancoff¹ (ψευδώνυμο τοῦ D. Mishev, πρώην γενικοῦ γραμματέα τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας), ποὺ θεωρεῖται ἀπὸ τὰ καλύτερα στὸ εἶδος του.² Απὸ ἄλλες ἐπίσης πηγὲς δανειζόμαστε στοιχεῖα³ καὶ γιὰ τὴν κωμόπολη Βασιλικά, ποὺ καὶ αὐτὴ παραλείπεται στὴν ἔκθεση τοῦ Σάρρου.

Δ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΑ

Στηριζόμενοι στὰ παραπάνω στοιχεῖα μποροῦμε νὰ προχωρήσουμε στὶς ἔξης παρατηρήσεις καὶ συμπεράσματα:

α) Σύμφωνα μὲ τὴν ἔκθεση τοῦ Σάρρου τὸ 1906 στὸν καζὰ Θεσσαλονίκης (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πόλη) κατοικοῦσαν 35.672 χριστιανοί, ἀπὸ τοὺς ὅποιους 31.827 (ποσοστὸ 89,22 %) ἦταν "Ἐλληνες καὶ ἔλληνόφρονες σλαβόφωνοι «πατριαρχικοί», ἐνῶ μόνον 3.845 (ποσοστὸ 10,78 %) ἦταν σλαβόφωνοι «ἐξαρχικοί» βουλγαρίζοντες. Γιὰ τὴν ἴδια περιοχὴ ὁ Brancoff μᾶς δίνει στὸ βιβλίο του τοὺς ἔξης ἀριθμοὺς: σύνολο χριστιανῶν κατοίκων 42.385, ἀπὸ τοὺς δοποίους 32.981 (ποσοστὸ 77,81 %) "Ἐλληνες καὶ Βούλγαροι «πατριαρχικοί» καὶ 9.404 (ποσοστὸ 22,19 %) Βούλγαροι «ἐξαρχικοί»³. Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τοῦ Brancoff, ποὺ στηρίζονται στὴ στατιστικὴ τοῦ 1902 τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας, δίνουν στὸν καζὰ Θεσσαλονίκης μεγαλύτερο πληθυσμὸ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ εἶχε στὴν πραγματικότητα. Προσωπικὰ θεωροῦμε τὰ στοιχεῖα τῆς ἔκθεσεως Σάρρου πιὸ ἀκριβῆ, γιατὶ βασίζονται στὴν τουρκικὴ στατιστικὴ τοῦ 1905 τοῦ Χιλμῆ πασᾶ. Ὡς πρὸς τὸ αὐξημένο ποσοστὸ τῶν «ἐξαρχικῶν» ποὺ μᾶς δίνει ὁ Brancoff (22,19 % ἔναντι 10,78 % τοῦ Σάρρου), φαίνεται πῶς δὲν ἔχει ἄδικο γιὰ τὸ 1902, ἀν κρίνουμε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι καὶ ὁ Σάρρος μνημονεύει πρόσφατη (1905) ἐπιστροφὴ ἀρκετῶν σλαβόφωνων χωριῶν στὸ Πατριαρχεῖο ἀπὸ τὸ Σχίσμα, στὸ δόποιο εἶχαν προσχωρήσει κατὰ τὸ παρελθὸν (βλ. π.χ. περιπτώσεις χωριῶν Κιρτζιλάρ, Καγιαλί, Ζορμπᾶ, Τσοχαλάρ, Σαρίτσι, Τοψίν).

β) Ἀπὸ τὸν ἔλληνικὸ καὶ ἔλληνόφρονα πληθυσμὸ τοῦ καζᾶ οἱ σλαβόφωνοι ἦταν 10.138, δηλαδὴ ποσοστὸ 31,54 %, ἐνῶ οἱ ἔλληνόφωνοι 21.689

1. Βλ. D. M. Brancoff, *La Macédoine et sa population chrétienne*, Paris 1905, σ. 218-219.

2. Βλ. Παπαδόπουλος, Ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα, σ. 129, 223.

3. Βλ. Brancoff, *La Macédoine*, σ. 218-221.

(ποσοστὸ 68,46 %). Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς σλαβοφώνους σημαντικὸς ἀριθμὸς γνώριζε καλὰ καὶ τὴν ἐλληνικὴ γλώσσα καὶ μπεροῦσε νὰ χαρακτηριστῇ ὡς δίγλωσσος (βλ. ὅσα γράφονται στὴν ἔκθεση τοῦ Σάρρου γιὰ τὰ χωριὰ Ἀσβεστοχώρι, Ἀειβάτι, Χαρμάνκιο, Βαλμάδα, Γιουντζίδα, Σέδες).

γ) Ἀπὸ τοὺς 4.243 συνολικὰ μαθητὲς τῶν ἐλληνικῶν σχολείων 1.604 (ποσοστὸ 37,17 %) ἦταν σλαβόφωνοι ἢ δίγλωσσοι καὶ 2.639 (ποσοστὸ 62,83 %) ἐλληνόφωνοι. Οἱ σλαβόφωνοι μαθητὲς ἀντιπροσώπευαν τὸ 15,83 % τοῦ σλαβόφωνου ἢ δίγλωσσου ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ καζᾶ, ἐνῶ οἱ ἐλληνόφωνοι μόνον τὸ 12,36 % τοῦ ἀντίστοιχου πληθυσμοῦ. Αὐτὸ δείχνει καθαρὰ ὅτι εἶχε δοθῆ μεγαλύτερη φροντίδα γιὰ τὴν ἐκπαίδευση στὰ σλαβόφωνα χωριὰ τοῦ καζᾶ, πράγμα ποὺ μπορεῖ ἐξ ἄλλου νὰ τὸ συμπεράνη κανεὶς καὶ ἀπὸ ὅσα ἀναφέρει ὁ Σάρρος στὸν ἐπίλογο τῆς ἐκθέσεώς του.

δ) Ἡ ἀναλογία τῶν μαθητῶν (4.243 μαθητὲς) πρὸς τὸ σύνολο τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου τοῦ καζᾶ Θεσσαλονίκης (31.827 κάτοικοι) εἶναι 13,10 %, ποσοστό, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἰκανοποιητικὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη¹, ἐνῶ ἡ ἀναλογία τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ πρὸς τοὺς μαθητὲς εἶναι 1 μὲ 54, πράγμα ποὺ δείχνει μιὰ κατάσταση ὅχι καὶ τόσο καλὴ σὲ σύγκριση μὲ ἄλλες περιοχὲς τῆς Μακεδονίας².

Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων

Σ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

1. Βλ. καὶ Παπαδόπουλος, ἔ.ἀ., σ. 233.

2. Πρβλ. καὶ Παπαδόπουλος, ἔ.ἀ., σ. 243-244.

RÉSUMÉ

S t e p h a n o s J. P a p a d o p o u l o s, L'état de l'instruction en 1906 dans la campagne du kazas de Thessalonique (un rapport inédit de Démétrius M. Sarros).

Après une brève introduction l'auteur publie un long et inédit rapport du philologue, folkloriste et historien Démétrius M. Sarros, originaire d'Épire, qui en 1906 a fait une tournée dans la campagne du kazas de Thessalonique, en tant qu'inspecteur général des écoles grecques de la Macédoine. Sarros, à son rapport, fournit des renseignements détaillés et importants tant pour les écoles, que pour l'état économique, financier et social des habitants de la région parcourue. L'auteur, après avoir commenté le rapport publié, réunit à un tableau représentatif tous les renseignements qu'ils y sont sur les habitants, les écoles, les élèves, les instituteurs etc; d'ailleurs, en se basant sur les données du rapport, il fait des observations et aboutit à quelques conclusions.